

A Budapesttől északkelet felé, Ukrajna irányába tartó M3-as autópálya útvonala az országhatárig, Beregdaróc – Beregdéda (Дийда) határátkelőig tervezett. A több megyén áthaladó autópálya építésének Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei szakasza a 2000-es évek második felétől tart. Az utóbbi években a Nagykálló és Vásárosnamény közötti szakasz épül fokozatosan.

Az építkezés kezdete előtt, a korábbi szakaszokhoz hasonlóan a nyomvonal adott részében is megelőző régészeti feltárások sorozata vette kezdetét. A feltárásokat több intézmény végezte, a lelőhelyfelderítések alkalmával megállapított helyszíneken. A rendszerváltást követő nagyberuházásokhoz kapcsolódó megelőző feltárásokban 2002 óta közreműködő Magyar Nemzeti Múzeum, az M3-as autópályanyomvonal Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei szakaszának régészeti munkáiban is résztvett. A múzeum Régészeti Tára a megyében több lelőhely feltárását is elvállalta. Ennek keretében került sor a Kántorjánosi és Pócspetri községek határában autópályanyomvonalba eső M3–52–52d. és M3–201. lelőhelyeken folytatott ásásokra is.

A több hónapig tartó kutatások alatt az őskortól a kora újkorig terjedő időszakból származó települési jelenségek, temetők és hozzájuk kapcsolódó leletek kerültek elő. A kötet a feltárások régészeti eredményeinek tudományos összefoglalását tartalmazza.

ISBN 978-615-5209-06-2

ANTE VIAM STRATAM

A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM MEGELŐZŐ FELTÁRÁSAI KÁNTORJÁNOSI ÉS PÓCSPETRI HATÁRÁBAN
AZ M3 AUTÓPÁLYA NYÍRSÉGI NYOMVONALÁN

ANTE VIAM STRATAM

A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM MEGELŐZŐ FELTÁRÁSAI

KÁNTORJÁNOSI ÉS PÓCSPETRI HATÁRÁBAN

AZ M3 AUTÓPÁLYA NYÍRSÉGI NYOMVONALÁN

MAGYAR NEMZETI MÚZEUM

TARTALOMJEGYZÉK

RACZKY PÁL: Előszó I.	7
Foreword 1.	
TOMKA GÁBOR: Előszó II.	9
Foreword 2.	
RÖVIDÍTÉSJEGYZÉK	11
Abbreviations	
BEVEZETŐ	15
Introduction	
FÜZESI ANDRÁS – ORAVECZ HARGITA: Középső neolitikus kori településrészletek Kántorjánosi határában	27
The Middle Neolithic Settlements in the Vicinity of Kántorjánosi	
FÜZESI ANDRÁS: I. A homoki-dűlői neolitikus kori településrészletek szerkezete és a temetkezések	27
The Structure of Neolithic Settlements and the Burials from Homoki-dűlő	
ORAVECZ HARGITA: II. A homoki-dűlői újkőkori településrészletek leletanyagának elemzése	45
Analysis of the Findmaterial of Neolithic Settlements from Homoki-dűlő	
GYÖRGY LÁSZLÓ: A rézkori megtelepedés emlékei Kántorjánosi határában	81
The Relics from the Copper Age Settlement in the Vicinity of Kántorjánosi	
<i>Függelék</i>	
MAY ZOLTÁN: A homoki-dűlői két rézkori tőr anyagösszetétel-vizsgálata	155
Material Composition Analysis of the Two Copper Age Daggers from Homoki-dűlő	
KALLI ANDRÁS: Késő bronzkori településrészlet Pócspetri határában	159
The Late Bronze Age Settlement in the Vicinity of Pócspetri	
MASEK ZSÓFIA: Római császárkori települések Kántorjánosi és Pócspetri határában	179
Kaiserzeitliche Siedlungen in den Gemarkungen von Kántorjánosi und Pócspetri	

Függelék

SÁNDOR ILDIKÓ: Terra sigillaták Kántorjánosi és Pócspetri határából	343
Terra Sigillaten aus den Gemarkungen von Kántorjánosi und Pócspetri	
HULLÁM DÉNES: Római császárkori temetkezések Kántorjánosi és Pócspetri határában	351
Burials from the Roman Imperial Age in the Vicinity of Kántorjánosi and Pócspetri	
HAJDU TAMÁS – BALASSA TÍMEA – PAP ILDIKÓ: A Pócspetri határában feltárt római császárkori szarmata sírok embertani leletei	395
The Anthropological Material of the Sarmatian Graves from the Roman Imperial Age Discovered in the Vicinity of Pócspetri	
BAJKAI ROZÁLIA: Avar kori településrészletek Kántorjánosi és Pócspetri határában	407
Awarenzeitliche Siedlungsreste in den Gemarkungen von Kántorjánosi und Pócspetri	
KOLLÁTH ÁGNES: (Kora) újkori jelenségek és leletek Kántorjánosi–Homoki-dűlőből	481
(Early) New Age Findings at the Site Kántorjánosi–Homoki-dűlő	
VÖRÖS ISTVÁN: Kántorjánosi–Homoki-dűlő állatsontmaradványai	487
The Animal Bone Relics at the Site Kántorjánosi–Homoki-dűlő	
BÁRÁNY ANNAMÁRIA: Szarmata kori kutyaletetek Pócspetri lelőhely állatsontanyagából	519
Dog Remains from the Sarmatian Age in the Animal Bone Material of the Site Pócspetri	
ÉLETKÉPEK	545
Images of Everyday Life	
MUNKATÁRSAK	550
Collaborators	
TÉRKÉPMELLÉKLET	552
Maps	

RÖVIDÍTÉSJEGYZÉK

<i>AB</i>	Analele Banatului. Timișoara
<i>Acta Biol Szeged</i>	Acta Biologica Szegediensis. Szeged
<i>Acta Univ. Carol. Med. Mon.</i>	Acta Universitatis Carolinae. Medica. Monographia. Praha
<i>ActaArchHung</i>	Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae. Budapest
<i>AFSB</i>	Arbeits- und Forschungsberichte zur sächsischen Bodendenkmalpflege. Dresden
<i>Agria</i>	Agria. Az Egri Múzeum Évkönyve – Annales Musei Agriensis. Eger
<i>Am J Phys Anthropol</i>	American Journal of Physical Anthropology. Baltimore
<i>AK</i>	Archäologisches Korrespondenzblatt. Mainz
<i>Alba Regia</i>	A (Szent) István Király Múzeum Évkönyve. Székesfehérvár
<i>Altum Castrum</i>	Altum Castrum. A visegrádi Mátyás Király Múzeum Füzetei. Visegrád
<i>AMP</i>	Acta Musei Porolissensis. Zalău
<i>Antaeus</i>	Antaeus. Communicationes ex Instituto Archaeologico Academiae Scientiarum Hungaricae (ex: Mitteilungen des Archäologischen Instituts der Ungarischen Akademie der Wissenschaften). Budapest
<i>Ante viam stratam</i>	Szabó Á. – Masek Zs. szerk.: <i>Ante viam stratam. A Magyar Nemzeti Múzeum megelőző feltárásai Kántorjánosi és Pócspetri határában az M3 autópálya nyírségi nyomvonalán.</i> Budapest, 2012.
<i>Anthropol Közl</i>	Anthropológiai Közlemények. Budapest
<i>ArchCum</i>	Archaeologia Cumanica. Kecskemét
<i>ArchÉrt</i>	Archaeologiai Értesítő. Budapest
<i>ArchHung</i>	Archaeologia Hungarica. Budapest
<i>Arrabona</i>	A Győri Xántus János Múzeum Évkönyve. Győr
<i>ASMC</i>	Archaeologica Slovaca Monographiae. Communicationes. Nitra
<i>ASMS</i>	Archaeologica Slovaca Monographiae Studia. Nitra
<i>ATh</i>	Acta Theriologica. Białowieża
<i>BAR Int. Ser.</i>	British Archaeological Reports. International Series. Oxford
<i>BAR Suppl. Ser.</i>	British Archaeological Reports. Supplementary Series. Oxford
<i>BBÁME</i>	A Béri Balogh Ádám Múzeum Évkönyve. Szekszárd
<i>BBVFA</i>	Bonner Beiträge zur Vor- und Frühgeschichtliche Archäologie. Bonn
<i>BiME</i>	A Bihari Múzeum Évkönyve. Berettyóújfalu

<i>BK</i>	Balácai Közlemények. Veszprém
<i>BMP</i>	Bibliotheca Musei Porolissensis. Zaláu – Cluj-Napoca
<i>BRGK</i>	Bericht der Römisch-Germanischen Kommission des Deutschen Archäologischen Instituts. Frankfurt am Main
<i>BudRég</i>	Budapest Régiségei. Budapest
<i>CAR</i>	Collectio Archaeologica Resoviensis. Rzeszów
<i>ComArchHung</i>	Communicationes Archaeologicae Hungariae. Budapest
<i>Cumania</i>	A Bács–Kiskun Megyei Önkormányzat Múzeumi Szervezetének Évkönyve. Kecskemét
<i>DAW – MNC</i>	Denkschriften der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften Mathematisch-Naturwissenschaftlichen Klasse. Wien
<i>DissPann</i>	Dissertationes Pannonicae ex Instituto Numismatico et Archaeologico Universitatis de Petro Pázmány nominatae Budapestinensis provenientes. Ser. I. Budapest
<i>DMÉ</i>	A Debreceni Déri Múzeum Évkönyve. Debrecen
<i>Dolg</i>	Dolgozatok a Szegedi Tudományegyetem Régészeti Tanszékéről. Szeged
<i>EphNap</i>	Ephemeris Napocensis. Cluj–Napoca
<i>Folia Anthropol</i>	Folia Anthropologica. Budapest
<i>FolArch</i>	Folia Archaeologica. Budapest
<i>FontArchHung</i>	Fontes Archaeologici Hungariae. Budapest
<i>Germania</i>	Germania. Anzeiger der Römisch-Germanischen Kommission des Deutschen Archäologischen Instituts. Mainz
<i>GS</i>	Godišnjak Sarajevo. Sarajevo
<i>HMRK</i>	Heves Megyei Régészeti Közlemények. Eger,
<i>HOMÉ</i>	A Herman Ottó Múzeum Évkönyve. Miskolc
<i>Int. Arch.</i>	Internationale Archäologie. Rahden – Westfalen
<i>IPH</i>	Inventaria Praehistorica Hungariae. Budapest
<i>J For Sci</i>	Journal of Forensic Sciences. Colorado
<i>JAMÉ</i>	A Nyíregyházi Jós András Múzeum Évkönyve. Nyíregyháza
<i>JAMK</i>	Jós András Múzeum Kiadványai. Nyíregyháza
<i>J Hum Evol</i>	Journal of Human Evolution. Elsevier. The Netherlands
<i>JKA</i>	Julius-Kühn-Archiv. Mitteilungen aus der Biologischen Bundesanstalt für Land- und Forstwirtschaft. Julius Kühn-Institut. Berlin
<i>JPMÉ</i>	A Janus Pannonius Múzeum Évkönyve. Pécs
<i>KZA</i>	Klasyfikacje Zabytków Arheologicznych. Kraków

<i>Kölner Studien</i>	Kölner Studien zur Archäologie der Römischen Provinzen. Rahden/ Westfalen
<i>MAB</i>	Monumenta Archaeologica Barbarica. Warszawa
<i>MAS</i>	Materiala Archaeologica Slovaca. Nitra
<i>MFME</i>	A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve. Szeged
<i>MFME – MonArch</i>	A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve. Monumenta Archaeologica. Szeged
<i>MFME – StudArch</i>	A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve. Studia Archaeologica. Szeged
<i>MGAH</i>	Monumenta Germanorum Archaeologica Hungariae. Budapest
<i>MHB</i>	Monumenta Historica Budapestinensia. Budapest
<i>MKBKM</i>	Múzeumi Kutatások Bács–Kiskun megyében. Kecskemét
<i>MKCsM</i>	Múzeumi Kutatások Csongrád Megyében. Szeged
<i>MRGZ</i>	Monographien des Römisch-Germanischen Zentralmuseums. Mainz
<i>MRT</i>	Magyarország Régészeti Topográfiája. Budapest
<i>MSzTRT</i>	Monográfiák a Szegedi Tudományegyetem Régészeti Tanszékéről. Szeged
<i>NK</i>	Numizmatikai Közlöny. Budapest
<i>OpuscArch</i>	Opuscula Archeologica. Zagreb
<i>OpuscHung</i>	Opuscula Hungarica. Budapest
<i>ŐL</i>	Ősrégészeti Levelek. Budapest
<i>PBF</i>	Prähistorische Bronzefunde. München
<i>PMÉ</i>	Pápai Múzeumi Értesítő – Acta Musei Papensis. Pápa
<i>PMMF</i>	Pest Megyei Múzeumi Füzetek. Szentendre
<i>PZ</i>	Praehistorische Zeitschrift. Berlin – New York
<i>RégFüz</i>	Régészeti Füzetek. Budapest
<i>RKM</i>	Régészeti Kutatások Magyarországon. Archaeological Investigations in Hungary. Budapest
<i>RWSzRP</i>	Roczniki Wyzszej Szkoly Rolniczej w Poznani. Poznan
<i>SAL</i>	Schriften des Archäologischen Landesmuseums. Neumünster
<i>SDSS</i>	Studia Danubiana Series Symposia. București
<i>SlovArch</i>	Slovenská Archeológia. Bratislava
<i>SMK</i>	A Somogyi Múzeumok Közleményei. Kaposvár
<i>SovArch</i>	Sovjetskaja Arheologija. Советская Археология. Moszkva. Москва – Ленинград
<i>Specimina Nova</i>	Specimina Nova. Dissertationum ex Institutis Historicis Universitatis Quinqueecclesiensis. Pécs

<i>StudArch</i>	Studia Archaeologica. Budapest
<i>StudCom</i>	Studia Comitatus. Tanulmányok Pest Megye Múzeumaiból. Budapest
<i>Stud Hist Anthropol</i>	Annales Historico-Naturales Musei Nationalis Hungarici – Studia Historico-Anthropologica Hungarica
<i>SzIKMK</i>	A Szent István Király Múzeum Közleményei. Székesfehérvár
<i>SzKMÉ</i>	A Szántó Kovács János Múzeum Évkönyve. Orosháza
<i>Tisicum</i>	Tisicum – A Jász–Nagykun–Szolnok Megyei Múzeum Évkönyve. Szolnok
<i>TSUFA</i>	Tübingen Schriften zur Ur- und Frühgeschichtlichen Archäologie. Münster – New York
<i>VAH</i>	Varia Archaeologica Hungarica. Budapest
<i>VMMK</i>	A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei. Veszprém
<i>VNVB</i>	Verhandlungen des naturforschenden Vereines in Brünn. Brünn
<i>WMMÉ</i>	A Wosinszky Mór Múzeum Évkönyve. Szekszárd
<i>ZGy</i>	Zalai Gyűjtemény. Zalaegerszeg
<i>ZM</i>	Zalai Múzeum. Zalaegerszeg
<i>ZZ</i>	Zeitschrift für Tierzüchtung und Züchtungsbiologie. Journal of Animal Breeding and Genetics. Berlin – Hamburg
<i>ZSlovNMA</i>	Zborník Slovenského Národného Múzea Archeologia. Bratislava

BEVEZETŐ

A KÁNTORJÁNOSI ÉS PÓCSPETRI LELŐHELYEK*

*A Bevezető szövege Füzesi András (természetföldrajz, ábrák), Masek Zsófia – Szabó Ádám (Kántorjánosi, M3–52. lh., ásatási jelentés), Szenthe Gergely – Varga Zsuzsanna (Kántorjánosi, M3–52d. lh., ásatási jelentés), György László (Pócspetri, M3–201. lh., ásatási jelentés), kéziratait és az ásatási dokumentációk felhasználásával, továbbá Masek Zsófia kiegészítéseivel készült.

Sz. Á.

A FELTÁRÁSOK HÁTTERE

A Budapesttől északkelet felé, Ukrajna irányába tartó M3-as autópálya útvonala az országhatárig, Beregdaróc – Beregdéda (Дийда) határátkelőig¹ tervezett.² A több megyén áthaladó autópálya építésének Szabolcs–Szatmár–Bereg megyei szakasza a 2000-es évek második felétől tart. Az utóbbi években a Nagykálló és Vásárosnamény közötti rész készül fokozatosan,³ jelenleg a 49-es útig, a Vajáig tartó szakasz forgalomnak való átadásával.⁴ (Vö. 1. kép és Térképmelléklet I.).

1. kép

Az M3 autópálya megépített és tervezett útvonala; Szabolcs–Szatmár–Bereg megye; az M3–201. és az M3–52–52d. lelőhelyek Pócspetri és Kántorjánosi községektől északra.
Ld. Térképmelléklet I.

¹ Beregdaróc, Szabolcs–Szatmár–Bereg megye – Beregdéda/Дийда, Beregszászi járás, Kárpátalja, Ukrajna.

² Forrás: http://motorways-exitlists.com/europe/h/m3.htm#m3_m30 (2013. január 15.).

³ Forrás: http://www.nif.hu/hu/fejlesztesek/gyorsforgalmi_utak/m3_nyiregyhaza-vasarosnameny_kozotti_szakasz. (2013. január 15.).

⁴ Forrás: http://www.autopalya.hu/AAK_Cikk/20131/SK20130115.

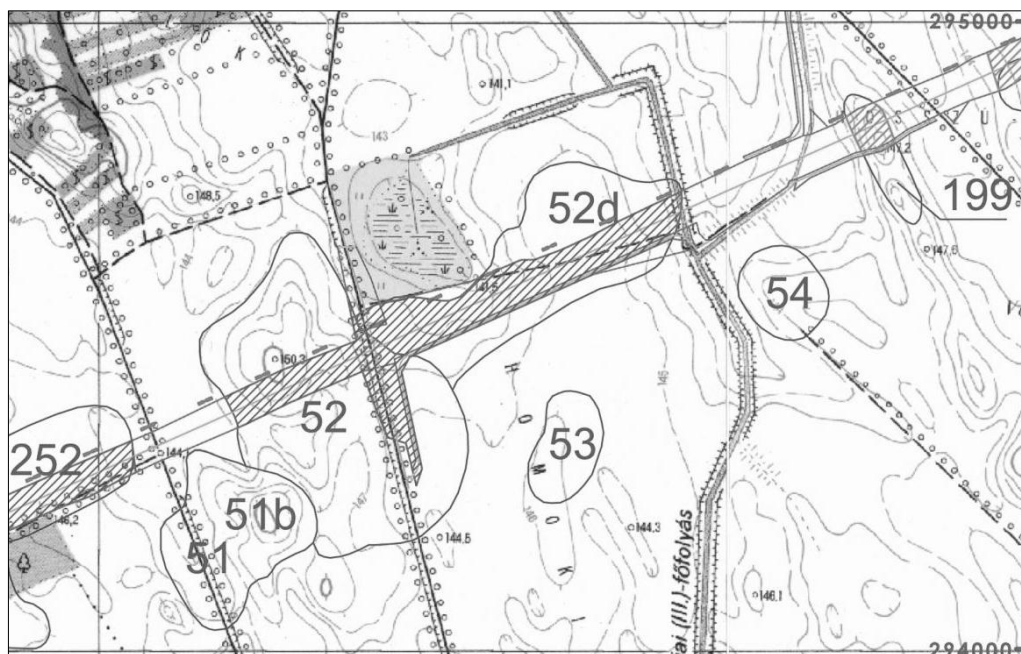
Az építkezés kezdete előtt, az akkor hatályos törvény⁵ által általánosan előírt és biztosított módon, az egyéb nagyberuházásokhoz és az M3 korábbi szakaszaihoz hasonlóan⁶ a nyomvonal adott részében is megelőző régészeti feltárások sorozata vette kezdetét. A feltárásokat több intézmény végezte, a nyíregyházi Jósza András Múzeum munkatársai által végzett lelőhelyfelderítések alkalmával megállapított helyszíneken.

A rendszerváltást követő nagyberuházásokhoz kapcsolódó megelőző feltárásokban 2002 óta közreműködő Magyar Nemzeti Múzeum az M3-as autópálya Szabolcs–Szatmár–Bereg megyei szakaszának régészeti munkáinak elvégzésében is részt vett. A múzeum Régészeti Tára a megyében több lelőhely feltárását is elvállalta. Ennek keretében került sor a Kántorjánosi és Pócspetri községek közigazgatási területére eső M3–52–52d. és 201. lelőhelyeken folytatott ásatásokra is (2., 6. képek és Térképmelléklet I–VI.).

KÁNTORJÁNOSI

A község Magyarország Észak-alföldi régiójában, Szabolcs–Szatmár–Bereg megye keleti részén, az Északkelet-Nyírségben, a mátészalkai kistérségben, illetve járás területén helyezkedik el, a megyeszékhely Nyíregyházától 32 kilométerre keletre.⁷

Homoki-dűlő nyugati pereme, M3–52–52d. lelőhely

2. kép

A lelőhely elhelyezkedése és kiterjedése Kántorjánosi és Vaja között, a környező lelőhelyekkel.
Ld. Térképmelléklet II.

A településtől északra fekvő területen a nyíregyházi Jósza András Múzeum munkatársai az 1993. és 2005. évi felderítések – terepbejárások – során több, egymástól részben elkülönülő, részben egymással összefüggő

⁵ 2001. évi LXIV. törvény a kulturális örökség védelméről, ld. Magyar Közlöny 78. (2001) 5646-5678 [vö. még Kulturális Közlöny 16. (2001)] – módosítását ld. Magyar Közlöny 132. (2012) 32450-32455; a 2011. évi CXLIX. törvény.

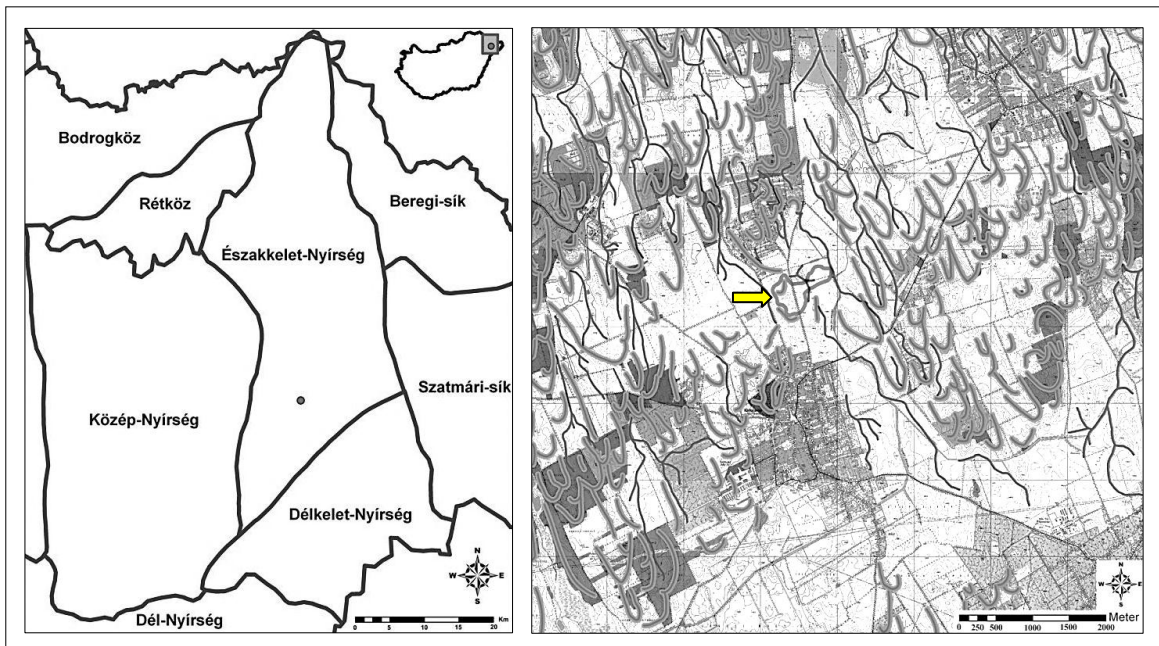
⁶ Vö. RACZKY – KOVÁCS – ANDERS 1997; RACZKY – ANDERS 2001; ANDERS 2007, 9–13. – a nagyberuházáshoz kötődő feltárásokhoz általában is.

⁷ A községre ma vonatkozó adatokhoz vö. MKH 2012, Kántorjánosi.

lelőhelyet azonosítottak. Közülük a legnagyobb kiterjedésű az M3–52. volt, amelyet a terepbejárások adatai alapján négy részre osztottak. Az egyes részek az M3–52a–d. jelzeteket kapták. A lelőhelyeket összesen 21 ha-os területen határolták körül.⁸ Az M3 autópálya-építkezés földmunkái a helyszínen tervezett felüljáró miatti, észak–déli irányú kiszélesítéseknek köszönhetően mind a négy lelőhelyrészt érintették. A lelőhely-együttes nyugati felét végül az M3–52. (KÖH-szám: 34833), míg keleti felét M3–52d. megnevezés alatt (KÖH-szám: 34834) vezették be a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal nyilvántartásába és eszerint szerepelnek az ásatási dokumentációkban is. (2. kép; Térképmelléklet II.)

A lelőhely természetföldrajzi adottságai

A mikrorégió, amelyben a lelőhely található, az Északkelet-Nyírség kistájba tartozik. A felszíni formák között jellemzően a homokbuckák különböző típusai a leggyakoribbak. A futóhomokkal borított területeken a felső pleisztocén időszakban képződtek a típusos és aszimmetrikus (fejletlen nyugati szárú) parabolabuckák, szegélybuckák és szélbarázdák, valamint ezek ötvöződéséből létrejött átmeneti formák. A homokformák láncolatai között ún. nyírvizek, az északkelet–délnyugati irányú, mára részleteiben megmaradt vízhálózat elemei állnak. Eredetileg, ez a vízhálózat dél–északi lefolyással a Tisza irányába vezette el a területre eső csapadékokat. A medreket a pliocén korú ösvizek hordalékai alakították, majd a Nyírség korszakvégi vetődése – emelkedése – következtében megváltozott a lejtésük. A felső pleisztocén kori homokmozgások következtében a medrek egyes részei levágódtak, feltöltődtek, irányuk megváltozott, jelenleg lefolyástalan medencékbe, ún. nyírvízlaposokba torkollanak (3. kép).⁹

3. kép

A nyírségi kistájak határai és a felszíni formái; középen az M3–52–52d. lelőhelyek területe.

A kettős lelőhely környezetében három nyírvíz áll, amelyek közül kettő nyugat, illetve kelet felől határolja a területet, egy pedig annak közepén található. Az M3–52. lelőhely nyugati fele a környék

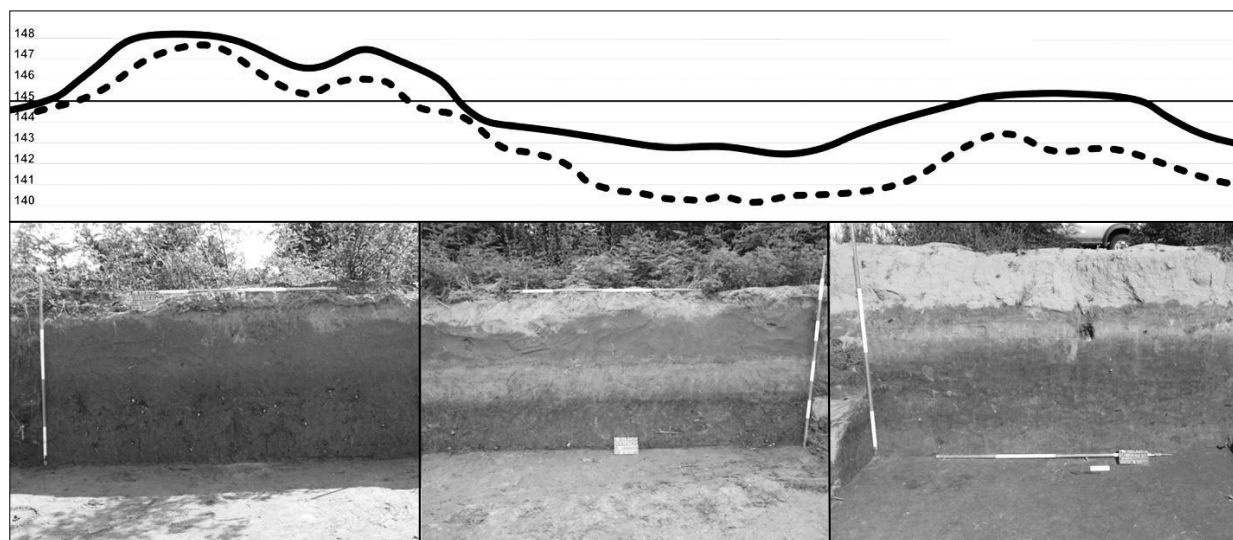
⁸ A területen MOL vezetékfektetés miatt az utóbbi években keskeny nyomvonalas, szondázó jellegű ásatások is történtek. Ennek kapcsán az M3–52. lelőhely a MOL–38. számot kapta, ld. ISTVÁNOVITS 2008, 207., no. 105.; vö. még JAKAB 2008, 206., no. 184.

⁹ LÓKI 2002, 323.; MIKE 1991, 392–409., 454., 231. ábra.

legmagasabban fekvő részén, egy 150,3 m magas, ovális alakú homokdombon terül el, amelyhez keletről egy észak–déli irányú, ívelt homokhát kapcsolódik. Az M3–52d. jelű rész szélesebb, észak–déli irányú, 145 m magas hát északi részén helyezkedik el.

A két részt egy mélyebben fekvő, ÉÉK–DDNy irányú, részlegesen feltöltődött, mára mocsaras területben – természetvédelmi területként nyilvántartott ún. fűzlápban – végződő mélyedés választja el. A humuszosítás során szerzett adatok alapján, ez a holocén kései időszakában töltődött fel annyira, hogy magasabban fekvő részein lehetővé vált a megtelepedés. A nyírvizek medreiben lerakódott holocén kori üledékek mellett¹⁰ ezt mutatják a lelőhelyen feltárt objektumok is. Ezek alapján az őskorban még vagy aktív vízfolyásként, vagy az év egy részében vízzel borított területként rekonstruálható. A római császárkorra azaz a szarmata idősakra a felső rész már megtelepedésre alkalmas volt. A helyszínt egy szintén ÉÉK–DDNy tájolású vízmosás határolja keleti irányban.

A terület eróziós folyamatainak emlékei a lelőhely humuszosítása során is megfigyelhetők voltak. A Vaja–Kántorjánosi műúttól nyugatra húzódó – a feltárás kezdetén még részben akácerdővel, részben mezővel takart – dombtetőn már a legfelső réteget is sárga, finom homok alkotta, amelybe helyenként sötétebb, tömör homoklencsék illeszkedtek. Ezeket már az őskori objektumok is vágják. A lepusztult humusztakaró, a mély szántásnyomok és a kivágott akácok gyökerei miatt az egyrétegű, sekély mélységű őskori szint jelenségeinek megfigyelhetősége is rosszabb volt a dombon, mint a mélyebben fekvő területeken. A rétegtani viszonyokat a domb keleti aljában vont É–D irányú szondában lehetett megfigyelni és rögzíteni (4. kép, alul): itt, a nyomvonaltól északra, egy homokrétegekkel takart, a mocsaras terület felé vastagodó második humuszréteg húzódott. Másodlagos helyzetét mutatja, hogy viszonylag nagy mennyiségű neolitikus szórványanyagot tartalmazott. A felső humusztakaró a keleti lapály felé egyre vastagodott, itt a szubhumuszban a régészeti jelenségeknek csak kisebb része jelentkezett. Az M3–52. lelőhely keleti szélén és az M3–52d. lelőhely nyugati részén az altalajt kemény, vízzáró agyag alkotta. Az 52d. lelőhely keleti, alacsonyabb, kisebb esésű homokhátán az erózió is kisebb mértékű lehetett, mint a nyugati dombtetőn (vö. 4. kép, felül).

4. kép

Fent: az ásatási szelvény vázlatos metszete nyugat–keleti irányban, bal oldalt a tengerszint feletti magasság jelölésével (m); lent: a Vaja–Kántorjánosi műúttal párhuzamos északnyugati nyúlvány és a keleti szelvényfal szondáinak metszetei.

¹⁰ MFGI TÉRKÉP 1–2.

A feltárás körülményei

A két ásatási felszínen 2010. május 12-étől szeptember 24-éig végzett megelőző feltárást a Magyar Nemzeti Múzeum Régészeti Tára, az M3–52. lelőhelyen Szabó Ádám és Masek Zsófia, az M3–52d. lelőhelyen Szenthe Gergely és Varga Zsuzsanna vezetésével.¹¹ Az ásatás kezdetén a feltárandó terület legmélyebb részén észak–déli irányú határvonal megállapítására került sor (5. kép). A feltárás folyamán azonban egy összefüggő lelőhely tárult fel, amelynek elválasztása az adott ponton mesterséges volt.

A humuszosítás összességében 49126 m² nagyságú területet érintett, amelyből a régészetileg fedett és feltárt rész 44822 m² volt.¹² A kettős lelőhelyen összesen 636 régészeti jelenség került elő, ebből 314 darab az 52., 322 darab az 52d. felületen.¹³

A feltárás önmagában jelentős nagyságú területe a lelőhely mintegy negyedét fedte. A nyugat–keleti irányban húzódó nyomvonal sávját a lelőhely nyugati oldalán a Vaja–Kántorjánosi településeket összekötő, észak–déli irányú, jelzet nélküli, aszfaltozott út választotta ketté, amelynek vonalát az 5–5 méteres védősávval együtt nem lehetett feltárni. Az így kutatatlan terület szélessége 21–24 m. A tervezett felüljáró miatt a feltárási területet az út mentén, a láp felé eső északkeleti oldal kivételével három irányban keskeny, hosszú nyúlványok formájában ki kellett szélesíteni. Ezáltal a lelőhelyről nem csak kelet–nyugati irányban bontakozott ki teljes hosszában keresztmetszerű kép, hanem a lelőhely nyugati harmadában, észak–déli irányban is. A kelet–nyugati szelvény 786 m hosszú volt, szélessége 51 és 93 m között váltakozott; az észak–déli szelvény 384 m hosszan, 5 és 22 m közötti szélességben kutatott. (5. kép; Térképmelléklet IV–V.)

A feltárás menete

A két felszínen a lelőhely humuszosítása a műúttól keletre kezdődött. A kijelölt földdepó helyszíne az 52d. lelőhelytől keletre esett, az 52. lelőhely területén áthaladó műút munkagépek számára átjárhatatlan volt, ezért az úttól keletre a nyomvonal északi és déli peremén közlekedőutakat kellett hagyni. Ezek elhumuszosítása után az 52d. lelőhely feltárása zavartalanul folyhatott. Az 52. lelőhely humuszosítása viszont közel három hónapig, augusztusig tartott. A műúttól nyugatra fekvő részre, a homokdombra a nyár közepétől élt területre lépési engedély. Ezt követően a feltárást az akácos kivágása és a gyökerek eltávolítása után lehetett oda is kiterjeszteni. A közlekedő út alá eső, valamint az út menti objektumok feltárása érdekében az 52. lelőhely keleti területrészét szakaszosan adtuk át, az átadott részek pedig depóként szolgáltak tovább. Erre a délkeleti, őskori objektumokkal igen sűrűn fedett, és az út menti akácosnak köszönhetően szintén két részletben humuszosított keskeny terület feltárásának érdekében is szükség volt. Így nyílt lehetőség továbbá, a terület legmélyebben fekvő vizes részének feltárására is. Ezt csak a fűzláp partjára való vissza-visszatéréssel lehetett elvégezni az esős nyár szárazabb időszakában. A bőséges csapadéktól is táplált magas talajvízszint a szomszédos fűzlápból is folyamatos utánpótlást nyert. Mindennek ellenére két–három kisebb gödör kivételével ezt a területrészt is sikerült teljesen feltárni.

A feltárt jelenségek és időrendjük

Nyolc régészeti korszak jelenségei kerültek feltárássra, közülük az 52. lelőhelyen mindegyik előfordult. A közel azonos objektumszám ellenére az 52d. felületrészen viszont csak két korszak jelentkezett. (Térképmelléklet VII.)

Neolitikum

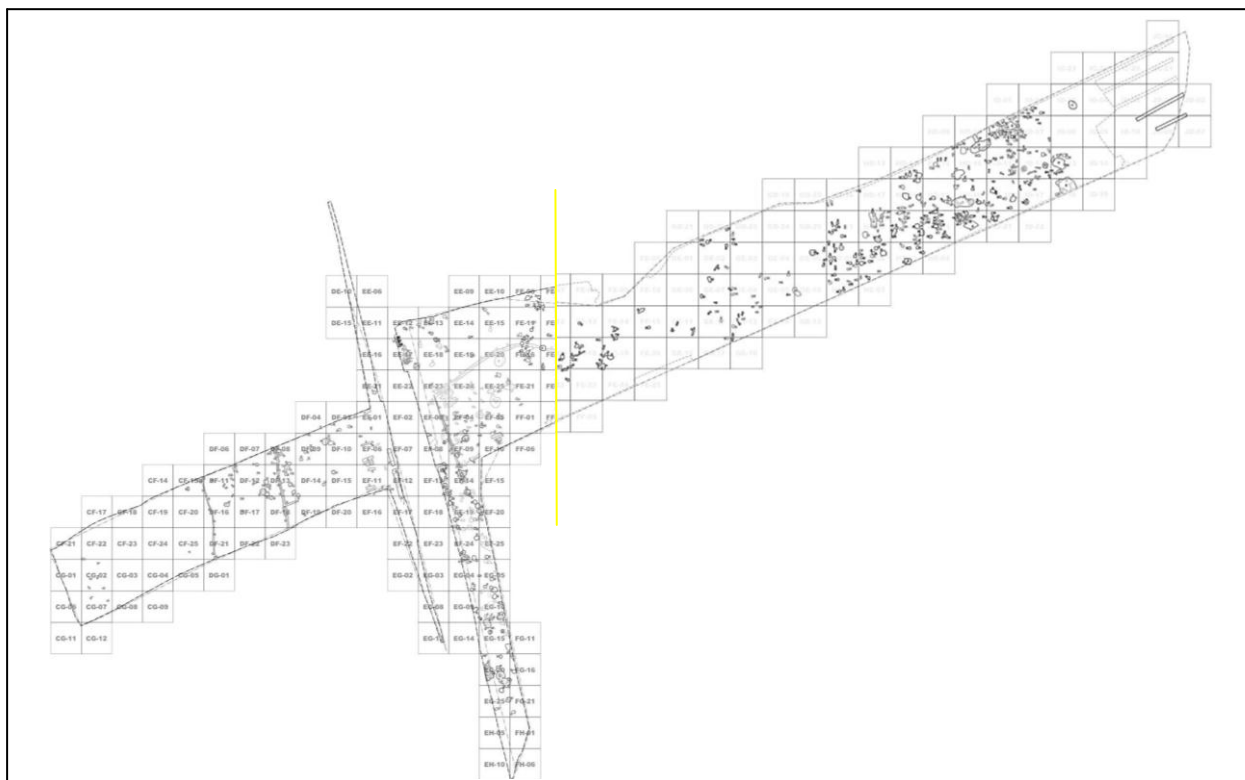
A feltárt jelenségek közül összesen 140 keltezhető a középső neolitikum időszakára. A területhez és objektumszámhoz mérten közepes mennyiségű leletanyag az Esztári-kultúrába sorolható. Az objektumok az

¹¹ Vö. még SZABÓ – SZENTHE 2011, 251–252., no. 226., amelyből a hibásnak bizonyult adatokat itt helyesbítjük.

¹² 3907 m² 20 m-es polygonon kívüli területre esett, további 397 m² negatív szonda volt.

¹³ A feltárás határainak koordinátái (EOV): 881 382.99, 294 626,88 (É); 881 500.28, 294 260,91 (D); 881 200.09, 294 405.72 (Ny); 881 925.22, 294 679,71 (K).

52. lelőhelyrészén a nyugati dombhát keleti lejtőjén sűrűsödtek. A keleti dombháton, az 52d. lelőhelyen fekvő neolitikus településrészlet nagyobb felületen került feltárássra. A telep területén, elszórtan elhelyezkedve hat temetkezés is előkerült. Az 52d. településrészletének megfigyelhetőségét, a településszerkezet értékelhetőségét javította, hogy a neolit kort egyedül egy szarmata kori település rétegezte felül.¹⁴

5. kép

Kántorjánosi, M3–52–52d. lh. Az ásatások összesítő térképe.

Ld. Térképmelléklet IV–V.

Rézkor

Az 50 rézkori objektumból egy gödör és egy kút anyaga a kora rézkori Tiszapolgár-kultúra, míg egy további gödör a középső rézkori Bodrogheresztúri-kultúra időszakára keltezhető. A rézkori leletanyag döntő többsége, 47 objektum által a késő rézkori Baden-kultúra kezdeti időszakába, a Boleráz-fázisba tartozik. A településrészlet a nyugati dombhát alján, megközelítőleg a nyomvonal közepén indult és a műút mellett létesített délkeleti nyúlványban mutatta a legnagyobb intenzitást; itt nyugati és keleti irányban is biztosan folytatódik.¹⁵

Bronzkor¹⁶

A nyugati dombtetőn csak kora bronzkori megtelepedés mutatható ki. A korszakhoz 51 objektum köthető. A Makó–Nyírség-kultúra/Szaniszló-csoport jelenségei szórványosan lehúzódtak a domb keleti

¹⁴ Ld. FÜZESI 2012 és ORAVECZ 2012, jelen kötetben.

¹⁵ Ld. GYÖRGY 2012, jelen kötetben. Ld. még MAY 2012, u.i.

¹⁶ A bronzkori objektumok és leletanyaguk közlésére a későbbiekben kerül sor, előreláthatólag az M3 autópálya régészeti feltárásaival foglalkozó tervezett múzeumi kiadványban. Az archaeozoológiai leletekhez ld. VÖRÖS 2012, 510–511.

lejtőjére is. A korszakba biztosan sorolható, bőséges kerámiaanyagot tartalmazó gödrök mellett egy cölöpszerkezetes épület is ide tartozik feltételeesen.¹⁷

Római császárkor – szarmata kor

A szarmata kori telepjelenségek, összesen 143 stratigráfiai egység, a nyugati dombtető kivételével a kettős lelőhely csaknem egész területén megtalálhatók elszórtan. Az objektumok négy települési egységbe rendezhetők, leletanyaguk közepes mennyiségű. A két lelőhely anyaga a szarmata korszakon belül egymástól nem választható el. A fűzláp mellett az 52. és 52d. lelőhelyek szarmata kori objektumai összeérő településrészekként jelentkeztek.¹⁸ A nyugati dombtetőn, a nyomvonal szélén két sekély mélységű, közel teljesen kirabolt szarmata sír került elő.¹⁹

Avar kor

Négy félig földbe mélyített, kőkemencés ház képviselte a 6–7. századot, a korai avar korszakot. Mind a négy közvetlenül a műút mellett, a nyugati dombhát keleti lejtőjén helyezkedett el.²⁰

Közép és (kora) újkor

Az 52. lelőhelyrészén a nyugati dombháton a teljes nyomvonal szélességén áthaladt két keskeny árok vonala, amelyek feltételeesen a középkorra keltezhetők. Két további kora újkori–újkori kisebb árok közvetlen a Vaja–Kántorjánosi műút keleti szélé mellett, azzal párhuzamosan húzódott. A korszakhoz az egész területről csak néhány szórványlelet köthető.²¹

A települések lakóinak jobb megismeréséhez, életmódjuk részleges rekonstruálásához a lelőhely objektumaiból előkerült anthropológiai és archaeozoológiai anyag is szervesen hozzájárul.²²

PÓCSPETRI

A község Magyarország Észak-alföldi régiójában, Szabolcs–Szatmár–Bereg megye délnyugati részén, a Nyírségben, a nyírbátori kistérség illetve járás területén helyezkedik el, a megyeszékhely Nyíregyházától 27 kilométerre délkeletre.²³

Pócspetri-Nyírjes-felső-Erdőszél, M3-201. lelőhely

A Nyírjes-felső elnevezésű határrész Pócspetri községtől északra fekszik. Ezen belül az M3–201. lelőhely (a továbbiakban 201. lelőhely) egy észak–déli irányú, Pócspetri és Magy községek között vezető földút keleti oldalán húzódik, az Erdőszélnek nevezett területen (6. kép; *Térképmelléklet III.*).

A lelőhely természetföldrajzi adottságai

A Nyírség szívében fekvő terület a Közép-Nyírség kistájához tartozik. A 201. lelőhely területének nagy része szántóföldként szolgált. Nyugati oldalán egy észak–déli irányban húzódó, erdősített homokdomb emelkedik. Ennek megfelelően a humuszréteg és az altalaj jellege területenként változó. A lelőhely keleti részén fekete, tömör, gazdag szántóföld alkotta a humuszt, míg a nyugati oldalon húzódó

¹⁷ A feltárt objektumok közül 10 jellegtelen leletanyaga által az őskoron belül pontosabban nem keltezhető.

¹⁸ Ld. MASEK 2012, jelen kötetben. Ld. még SÁNDOR 2012, u.i.

¹⁹ Ld. HULLÁM 2012, jelen kötetben.

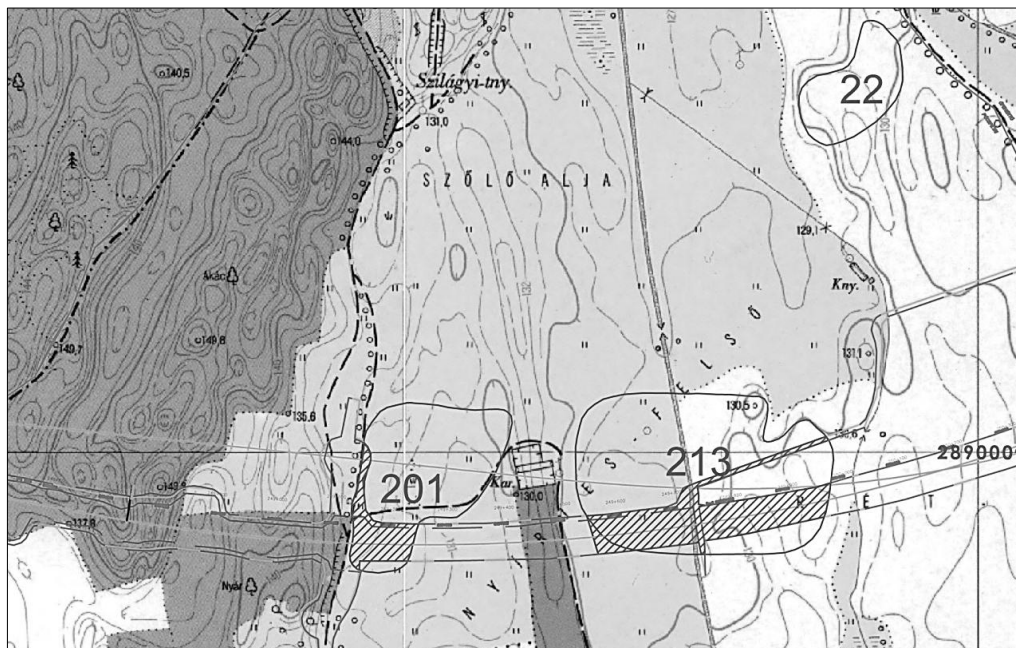
²⁰ Ld. BAJKAI 2012, jelen kötetben.

²¹ Ld. KOLLÁTH 2012, jelen kötetben.

²² Az embertani maradványok meghatározásai a vonatkozó korszakos tanulmányokban szerepelnek. Részletes elemzésük közzétételét ld. BALASSA – PAP 2013. Az állatcsontokhoz ld. VÖRÖS 2012, jelen kötetben.

²³ A községre ma vonatkozó adatokhoz vö. MKH 2012, Pócspetri.

homokdombot homokos, barna erdőtalaj borította. A lelőhely egyes részein az altalaj különböző összetételű és állagú – a délin sárga homok, az északon barna erdőtalajjal kevert homok, míg a keleten agyagos – volt. Ma a vízelvezetést a Máriakerti-vízfolyás mesterséges csatornája segíti, amely a 201. lelőhelytől keletre húzódik, észak–déli irányban. A helyszín ennek ellenére ma is erősen vízjárta terület, akárcsak évszázadokkal korábban, az I. és II. katonai felmérések térképei alapján.

6. kép

A lelőhely elhelyezkedése a Pócspetri és Magy között vezető földút mellett. Ld. *Térképmelléklet III.*

A feltárás körülményei

A lelőhelyen 2010. április 14. és november 26. illetve 2011. április 11. és június 7. között folytatott feltárást a Magyar Nemzeti Múzeum Régészeti Tára, György László ásátásvezető és Tóth András ásátásvezető-helyettes irányításával összesen 36951 m²-en. A területen 697 régészeti jelenség került elő.²⁴

A lelőhelyből az M3 autópálya tervezett nyomvonalába megközelítőleg 1 hektáros terület esett. A kijelölt felület 2010. július havának végére feltárássra került. A feltárás folyamán azonban kiderült, hogy a lelőhely jóval nagyobb az előzetesen megállapítottnál, ezért szükséges volt az ásátási felület kibővítése keleti, déli és nyugati irányokban, ezért az ásátás befejezésére csak 2011. tavaszán került sor.

A feltárás menete

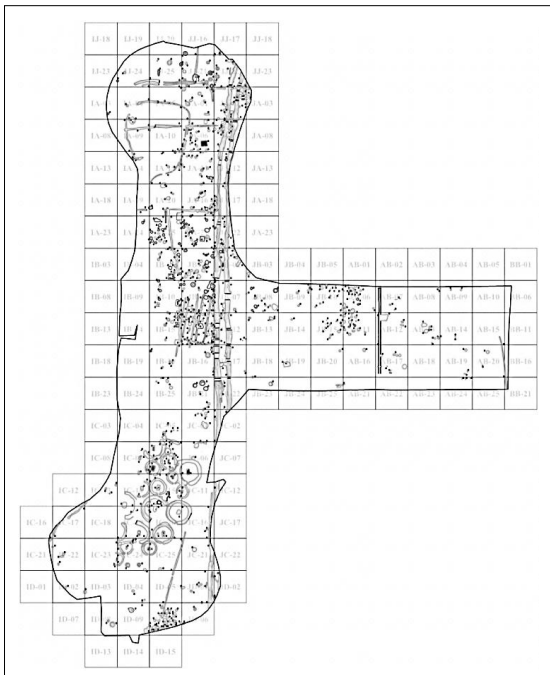
A két idényben folyó ásátás olykor embert próbáló feladatokat állított a résztvevők elé, amely elsősorban a felülről és alulról egyaránt bőven érkező víznek volt köszönhető. Az ásátás a lelőhely északi részének humuszolásával kezdődött. A lelőhely nagyobb kiterjedése miatti bővítés munkáit csak egy hónap szünet után lehetett elkezdni a keleti rész nyelésével. Ott az agyagos altalaj miatt gyakran megállt az esővíz, emellett a talajvíz is hátráltatta a munkát. Az objektumok itt már csak szórványosan jelentkeztek. Hasonló volt a helyzet a lelőhely déli részén is, ahol a feltárást a magas talajvíz mellett már a fagy is nehezítette. A szarmata sírok anyagát csak a szivattyúzásnak és a technikusok kitaró munkájának

²⁴ A feltárás határainak koordinátái (EOV): 869 888.73, 289 028.49 (É); 869 872.98, 288 654.92 (D); 869 817.45, 288 718.26 (Ny); 870 104.21, 288 876.63 (K).

köszönhetően lehetett megmenteni. 2010. december elején a tartós fagyok miatt a feltárást fel kellett függeszteni. 2011-ben, az előző idényhez képest jóval kisebb területen, kevesebb objektum került feltárára.

A feltárt jelenségek és időrendjük

A lelőhelyen három régészeti korszak jelenségei kerültek elő (*Térképmelléklet VIII.*).

7. kép

Az ásatás összesítő térképe
Térképmelléklet VI.

Bronzkor

Az emberi megtelepedés legkorábbi nyomát a késő bronzkori Gáva-kultúra teleprészlete jelenti, 89 feltárt objektummal. Az őskori objektumok a lelőhely középső és É-i részén helyezkedtek el. Számos gödör mellett egy kutat lehet még ebbe az időszakba sorolni. A korszakba tartozó legfontosabb leletek a humusztalán során előkerült kiemelkedő értékű bronztárgyak voltak.²⁵

Római császárkor – szarmata kor

A lelőhelyen a legnagyobb számot a szarmata kor emlékei képviselték összesen 207 régészeti jelenség által. A település csaknem az egész lelőhelyre kiterjedt. Az objektumok a lelőhely középső és keleti részén helyezkedtek el a legsűrűbben. A szarmata kori épületek közül megkülönböztetett jelentőségű az a ház, amely megszenesedett gerendáinak maradványai már a nyesett felszínen látszottak. A teljes feltárási területet átszelte, és a települést vágta két észak–déli tájolású, a korszakba tartozó árok.²⁶ A lelőhely déli részén talált szarmata temetőrészlet közel kizárólag körárkos temetkezéseket rejtett.²⁷ A körárkos temetőrészlet több sírjából kiemelt famaradványok – koporsók, halotti ágyak – a korszak helyi legfontosabb leletei közé tartoznak.²⁸

Avar kor

A lelőhelyen megjelenő legfiatalabb régészeti korszak a késő avar időszak volt. Objektumai a lelőhely középső részén húzódtak. A korszakba 16 objektum, több földbe mélyített épület, kemence, ill. néhány árok részlet tartozik.²⁹

A lelőhely 369 jelenségét kerámiaanyag hiányában nem lehetett keltezni. (Vö. *Térképmelléklet VI. és VIII.*) A kutak teljes feltárása gépi segítséggel történt, azonban egyik kút alján sem lehetett leletanyagot vagy faszervezetet megfigyelni.

A lelőhely embertani leletei a szarmata temetőrészletre korlátozódtak.³⁰ Archaeozoológiai leletek mindegyik korszakból viszonylag nagy számban kerültek elő.³¹

²⁵ Ld. KALLI 2012, jelen kötetben.

²⁶ Ld. MASEK 2012, jelen kötetben. Ld. még SÁNDOR 2012, u.i.

²⁷ Ld. HULLÁM 2012, jelen kötetben..

²⁸ A faleletek konzerválása folyamatban van, vizsgálati eredményeik ebben a kötetben még nem szerepelhetnek.

²⁹ Ld. BAJKAI 2012, jelen kötetben.

³⁰ Ld. HAJDÚ – BALASSA – PAP 2012, jelen kötetben.

³¹ Ld. BÁRÁNY 2012, jelen kötetben.

A feltárásokon közreműködő személyek, intézmények

A feltáró intézmény mindhárom lelőhely esetében a Magyar Nemzeti Múzeum, Régészeti Tár volt.

Az M3–52. lelőhelyen Kolláth Ágnes régész, Bajkai Rozália, Csiki József Attila, Hullám Dénes, Mácsai Viktor, Mészáros Krisztina technikusok valamint Masek Zsófia ásatásvezető helyettes és Dr. Szabó Ádám ásatásvezető dolgoztak. A feltárás konzulense prof. Raczkó Pál volt.

Az M3–52d. lelőhelyen Eleki Ferenc, Szabó Lőrinc Márk, Szenthe Pál, Zolcsák Attila, Tóth Balázs technikusok valamint Varga Zsuzsanna ásatásvezető helyettes és Szenthe Gergely ásatásvezető dolgoztak. A feltárás konzulense Dr. Kurucz Katalin volt.

Az M3–201. lelőhelyen Beck Attila, Bilicz Enikő, Bittner Bettina, Bori Brigitta, Boruzs Katalin, Fodor Péter, Tóth András ásatásvezető helyettes és György László ásatásvezető dolgoztak.

Fémkereső műszeres vizsgálatot a lelőhelyeken Bacskai István és Sarnek Tamás végeztek.

A Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat – Magyar Nemzeti Múzeum Nemzeti Örökségvédelmi Központ részéről Kurucz Katalin és Lukács József koordinálta a feltárásokat.

A Magyar Nemzeti Múzeum, Régészeti Tár részéről Mráv Zsolt volt a koordinátor.

Az előkerült tárgyakat a helyszínen Nagy Melinda és Kiss Mária konzerválták és restaurálták.

A térinformatikai munkákat és a feltárási dokumentáció digitális feldolgozását az M3–52–52d. lelőhelyek esetében a Geoservice Kft., az M3–201. lelőhely esetében az Archeodata 1998 Bt. végezték.

Fővállalkozó a Nemzeti Infrastruktúra Fejlesztő Zrt. volt. A kivitelezés gépi és kézi munkaerejét a Leveller Kft. biztosította. Külön köszönet illeti Csepregi Lászlót az M3–52–52d. lelőhelyeken nyújtott segítségért.

A Magyar Nemzeti Múzeumban a leletek elsődleges feldolgozásában közreműködtek:

A tárgyakat Kiss Mária és Nagy Melinda mellett Dombóvári Judit, Hunyadi Ágnes és Tóth Ferenc restaurálta.

Az M3–52 lh. anyagát leltározta Csiki József Attila, Mácsai Viktor. Az előfeldolgozásban közreműködött Soós Eszter. Az M3–52d. lh. anyagát leltározta Eleki Ferenc, Szabó Lőrinc Márk, Varga Zsuzsanna, valamint Hetesi Szilvia. A 201. lelőhely anyagának elsődleges feldolgozása a csapat közös munkája volt.

Az M3–52–52d. lelőhely neolitikus leletanyagát Andics Bernadett rajzolta.

A római érméket Vida István határozta meg.

Külön köszönet jár a vajai Vay Ádám Múzeum vezetőségének és munkatársainak, elsősorban Molnár Sándor igazgatónak, hogy az M3–52–52d. lelőhely feltárását végző csapatok munkáját segítették. Köszönjük Vaja város önkormányzatának pártfogó támogatását is. Végül, de nem utolsósorban az ásatásokon dolgozó, elsősorban a környező településeken élő segéd munkások népes csapatát is köszönet illeti.

IRODALOM

- ANDERS 2007 Anders A.: Megelőző régészeti feltárások az M3-as és M35-ös autópályák nyomvonalán (2003–2006), *Magyar Múzeumok* 2007.1. 9–13
- BAJKAI 2012 Bajkai R.: Avar kori településrészletek Kántorjánosi és Pócspetri határában. In: *Ante viam stratam*. Budapest, 2012. 407–480.
- BALASSA – PAP 2013 T. Balassa – I. Pap: Investigation of the Neolithic, Copper Age and Roman Period Human Remains Unearthed at Kántorjánosi – Homoki-dűlő (M3-52 and 52d sites). *Stud. Hist. Anthropol.* 105. (2013) s.a.
- BÁRÁNY 2012 Bárány A.: Szarmata kori kutyalettek Pócspetri lelőhely állatsontanyagából. In: *Ante viam stratam*. Budapest, 2012. 519–544.
- FÜZESI 2012 Füzesi A.: I. A homoki-dűlői neolitikus kori településrészletek szerkezete és a temetkezések. In: *Ante viam stratam*. Budapest, 2012. 27–44.
- GYÖRGY 2012 György L.: A rézkori megtelepedés emlékei Kántorjánosi határában. In: *Ante viam stratam*. Budapest, 2012. 81–154.
- HAJDÚ – BALASSA – PAP 2012 Hajdu T. – Balassa T. – Pap I.: A pócspetri határában feltárt római császárkori szarmata sírok embertani leletei. In: *Ante viam stratam*. Budapest, 2012. 395–406.
- HULLÁM 2012 Hullám D.: Római császárkori temetkezések Kántorjánosi és Pócspetri határában. In: *Ante viam stratam*. Budapest, 2012. 351–394.
- ISTVÁNOVITS 2008 Istvánovits E.: Kántorjánosi határa. *RKM* 2008 (2009). 207.
- JAKAB 2008 Jakab A.: Kántorjánosi, Homoki II. forduló. *RKM* 2008 (2009). 206.
- KALLI 2012 Kalli A.: Késő bronzkori településrészlet Pócspetri határában. In: *Ante viam stratam*. Budapest, 2012. 159–178.
- KOLLÁTH 2012 Kolláth Á.: (Kora) újkori jelenségek és leletek Kántorjánosi–Homoki-dűlőből. In: *Ante viam stratam*. Budapest, 2012. 481–486.
- LÓKI 2002 Lóki J.: A tiszai Alföld. In: Dr. Karátson D. szerk.: *Magyarország földje. Kitekintéssel a Kárpát-medence egészére*. Budapest 2002. 481–486.
- MASEK 2012 Masek Zs.: Római császárkori települések Kántorjánosi és Pócspetri határában. In: *Ante viam stratam*. Budapest, 2012. 179–342.
- MAY 2012 May Z.: A homoki-dűlői két rézkori tör anyagösszetétel-vizsgálata. In: *Ante viam stratam*. Budapest, 2012. 155–158.
- MFGI térkép 1 Magyarország Földtani Térképe, M=1:200.000, Magyar Földtani és Geofizikai Intézet, <http://loczy.mfgi.hu/flex-viewer/atlasz200/>.
- MFGI térkép 2 Magyarország Földtani Alapszelvényei, M=1:50.000, Magyar Földtani és Geofizikai Intézet, http://loczy.mfgi.hu/ftd_alapszelvények/.

- MIKE 1991 Mike K.: *Magyarország ősvízrajza és felszíni vizeinek története*. Budapest, 1991.
- MKH 2012 Magyarország közigazgatási helynévkönyve 2012. január 1. Gazetteer of Hungary 1st January, 2012, Központi Statisztikai Hivatal. Hungarian Central Statistical Office, Budapest, 2012. http://www.ksh.hu/docs/hun/hnk/hnk_2012.pdf
- ORAVECZ 2012 Oravecz H.: II. A homoki-dülői újkőkori településrészek leletanyagának elemzése. In: *Ante viam stratam*. Budapest, 2012. 45–80.
- RACZKY – ANDERS 2001 Raczky P. – Anders A. szerk.: *Régészetünk jelentős feltárásai 1975–2000*, Budapest, 2001 (évszám nélkül).
- RACZKY – KOVÁCS – ANDERS 1997 Raczky P. – Kovács T. – Anders A. szerk.: *Utak a múltba – Paths into the Past. Az M3-as autópálya régészeti leletmentése – Rescue excavations on the M3 motorway*. Budapest, 1997. 124–126.
- SÁNDOR 2012 Sándor I.: Terra sigillaták Kántorjánosi és Pócspetri határából. In: *Ante viam stratam*. Budapest, 2012. 343–350.
- SZABÓ – SZENTHE 2011 Szabó Á. – Szenthe G.: Kántorjánosi–Homoki-dülő–nyugati pereme. *RKM* 2010 (2011). 251–252.
- VÖRÖS 2012 Vörös I.: Kántorjánosi–Homoki-dülő állatsontmaradványai. In: *Ante viam stratam*. Budapest, 2012. 487–518.

KOLLÁTH ÁGNES:

(KORA) ÚJKORI JELENSÉGEK ÉS LELETEK KÁNTORJÁNOSI–HOMOKI-DŰLŐBŐL

ÖSSZEFOGLALÓ

A lelőhelyen a Kr. u. 10–17. század közé keltezhető objektum nem került feltárássra. Ugyanakkor a terepbejárások során töle néhány száz méteres távolságra több helyen is középkori telepnymokat figyeltek meg. Emiatt feltételezhető, hogy a nyomvonal által érintett terep jellege (homokdomb, mocsár) a kor klimatikus viszonyai mellett nem biztosított megfelelő körülményeket a megtelepedéshez. A 17–18. századra két, egymással, illetve a mai, Vajáról Kántorjánosiba vezető úttal párhuzamos keskeny árkot lehetett keltezni. Ezek vagy magának a régebbi szekérnyomnak feleltethetők meg, vagy vízelvezető, határjelző árkok lehettek. Említést érdemel még két, ugyancsak kora újkori/újkori szórványlelet, egy pipa illetve egy fegyvertok-zárólemez is.

BEVEZETÉS

A Kántorjánosi–Homoki-dűlő nyugati pereme (M3–52. és M3–52d.) lelőhely¹ leginkább a középkori és kora újkori jelenségek csaknem teljes hiányával járulhat hozzá a környék településtörténetének megismeréséhez. A nagy felületű feltárás során mindössze két objektumot lehetett a Kr. u. 9. századnál későbbre keltezni. (Vö. *Térképmelléklet IV.*) Ezek anyagán kívül néhány szórványleletet köthetünk a korszakhoz.²

KORA ÚJKORI VAGY ÚJKORI OBJEKTUMOK

A vajai úttól keletre, tőle 12–15 m távolságra két, vele csaknem párhuzamosan, délkelet–északnyugati irányban futó árok került feltárássra (2/3. obj.; 3/4. obj.; *1. kép*). A sekély, U-átmetszetű jelenségek nagyon magasan, a talaj kevert, szántott rétegéből, sőt, talán közel a mai felszíntől indultak. A humuszosítás ugyanis az ásatás kezdeti szakaszában nyitott 3. szonda területén, amelyben éppen a szükséges mélység kitapasztalása volt az egyik cél, csaknem teljesen megsemmisítette őket. A 3. objektum több további szakaszon is eltűnt, de ahol sikerült megtalálni, mindenhol hűen haladt a 2. mellett, tőle 0,6–1 m távolságra keleti irányban. A 2. objektumot 59,2 m hosszan lehetett követni, északi részén egy rövid szakaszon (2,7 m) három, párhuzamosan futó ágra oszlott, majd újraegyesült. Az árkok betöltése szürke, iszapos föld volt, mélységük 10–14 cm között változott.

A két objektum vágott minden, útjukba eső őskori jelenséget: az 1/2., 22/25., 30/33., 32/35. és 224/267. objektumokat. A 3. objektumból nem származott leletanyag, a 2.-ből azonban néhány őskori cserép mellett előkerült egy vörös, apró, fekete szemcséket tartalmazó, viszonylag finom anyagú, lapos, ovális átmetszetű fazékfűl is, felső részén sárgásbarna mázzal. A töredék egy olyan, belül mázas fazékhoz tartozott, amelynek fűle a perem felső lezárásából indult. Ezek az edények ugyanis külső oldalukon legtöbbször mázatlanok, a perem mázazásakor azonban szinte mindig kerül valamennyi a fűlre, amint az ebben az esetben is megfigyelhető.³ A belül ólommal mázas fazekak térhódítása a 15. században kezdődött, és a 16–17. században vált általánosan elterjedtté. Az edények formája régióként és korszakokként változott, de az alaptípusok a 20. századi fazekasok gyakorlatában is tovább éltek.⁴ (*1. tábla 1.*)

1. kép
2/3–3/4. obj.

¹ A lelőhely leírását ld. itt, Bevezető, 15–21.

² A leletanyag leltározatlan, átadva a Magyar Nemzeti Múzeum, Régészeti Tár, Közép- és Kora Újkori Gyűjtemény kora újkori (C) részébe. Köszönöm Tomka Gábor gyűjteményvezetőnek, hogy a leletek közzétételéhez hozzájárult. Köszönöm továbbá Feld István és Tomka Gábor lektori véleményét és szakmai tanácsát.

³ Jól megfigyelhető pl. egy 19. századi, székesfehérvári darabon, ld. SIKLÓSI 2002, 72., 35. ábra 82. 168.

⁴ FELD 1987, 269.; CSUPOR – CSUPORNÉ 1998, 62., 102–103. ábra.

Ezen kívül az árok leletanyagát alkotta még néhány kisebb vastárgy töredéke, amelyek közül egy T-fejű szöget és egy vékony pánttöredéket lehetett azonosítani, benne kerek fejű szög maradványával (1. tábla 2.). Az árkok környékén előkerült továbbá a humuszosítás során egy csaknem hiánytalanul megmaradt kétágú, vas evővilla is. Ennek legkorábbi keltezése szintén kora újkori lehet, ugyanis a kanál és a kés mellett e harmadik evőeszköz használata terjedt el a leglassabban hazánkban. Még a nyugati szokásokra legérzékenyebb főúri, nemesi körökben is csak a 16. század közepétől adatolható az általános villahasználat, az alsóbb társadalmi rétegekbe pedig csak a 18. századra szivárgott le az új típusú étkezési rend.⁵ Ekkor báró Apor Péter már kissé furcsálkodva említette, hogy régen csak egy-két villát volt szokás az asztalra tenni, találáshoz.⁶ Régészeti anyagból több közeli párhuzama is ismert. Ezek közül kettő a füleki vár korai feltárásaiból származik, egy az ozorai várkastélyból, egy a szekszárdi Jeni-palánk ásatásából, egy pedig a szendrői várból. Az utóbbi három darab biztosan 17. századi kontextusból került elő, valamint a két füleki példányt is erre az időszakra helyezte az őket közlétező Kalmár János.⁷ Ezt a típust a 18. század második felétől kezdték felváltani a többágú villák.⁸ (1. tábla 3.)

Az 2. árokból és környezetéből előkerült leletek tehát a kora újkorra, ha a villát feltételelesen ide kötjük, a 17. századra – 18. század első felére kelteznek az árkokat. Mivel nagyon általános típusokat képviselnek, ennél több nem állapítható meg róluk. A 2. és 3. objektumok között elképzelhető bizonyos időbeli eltérés, de mivel teljesen párhuzamosan futnak, ha az egyik árok későbbi, létrehozásakor valamennyire még látszani kellett a másinak. Tekintettel arra, hogy a mai úttal, amely már az első és második katonai felmérésen is nagyon hasonló nyomvonalú, szintén csaknem azonos a vonalvezetésük, joggal feltételezhetjük, hogy valamilyen módon összefüggenek vele.⁹ Lehetek vízelvezető árkok, amely elképzelést iszapos betöltésük alátámasztja. Szabolcs és Szatmár megye lakói a 17–18. századtól jól adatolhatóan állandó küzdelmet folytattak, hogy földjeiket, útjaikat száraz és művelhető illetve járható állapotban tudják tartani.¹⁰ Ezen a területen az említett térképeken is jelölt, máig meglévő mocsár ezt különösen indokoltá tenné. Szolgálhattak továbbá birtokhatár kijelölésére, amely esetben szintén logikus lenne az úttal párhuzamos futásuk.

Jóval merészebb lenne azt feltételezni, hogy esetleg nem az utat kísérő jelenségeket, hanem magát a régi szekércsapást találtuk meg. Ezt a két árok egymástól való távolsága, illetve az indokolná, hogy a 2. árok egy szakaszon látszólag ok nélkül három ágra válik, majd újraegyesül, ahogy az földutakon gyakran megfigyelhető, ha valamilyen akadály miatt a járműveknek kerülniük kell. Ezt a feltevést azonban további bizonyítékok nem támasztják alá, hiszen az árkok felső részét eleve szétszántották (a feltárási terület déli nyúlványának megnyitása előtt a metszetalban látszott, hogy a humuszosított szintnél mintegy 10 cm-rel érték magasabbra, azonban előlött már kevert talaj következett). Nem tudjuk azt sem, hogy ilyen, előkészítetlen és vízenyős talajon milyen mély és széles nyomokat hagyhatott a rendszeres közlekedés. Eddig csak olyan helyeken sikerült egyértelműen keréknyomokat megfogni, ahol azok kavicsos útburkolatba nyomódtak, mint például az elpusztult Mohi mezőváros főutcáján, illetve Pápa város fő terén.¹¹ Ezt az elméletet tehát e lelőhely esetében nem lehetett egyértelműen igazolni, azonban arra mindenképpen érdemes, hogy közlésével felhívjuk a figyelmet hasonló jelenségek szerencsésebb körülmények közötti előkerülésének lehetőségére.

⁵ KÓSA 2002, 159.

⁶ „Nem értem ugyan, de az régi emberektől hallottam, hogy azelőtt még villájok sem volt az magyaroknak külön, hanem egy vagy két villa volt az asztalnál, azt elébb s meg elébb adták, úgy vettek húst az tángyérre; (...)”: APOR *Metamorphosis*, III. cz. 11. bekezdés.

⁷ GERE 2003, 81. (ugyanitt a közöletlen jeni-palánki leletről is), 197., 53. tábla 5.; KALMÁR 1959, 16., XXVIII. tábla; TOMKA 2002, 157., 12. kép.

⁸ T. NÉMETH 1966–67, 285.

⁹ Első katonai felmérés, Col. XXVI, Sectio XIV; Második katonai felmérés, Col. L.XLV, Sectio 5.45.

¹⁰ BÁRSONY 1993, 230–231.

¹¹ LASZLOVSZKY et AL. 2003, 371., 25. kép; MORDOVIN 2012, 4.

ÚJKORI SZÓRVÁNYOK

A lelőhelyről az előzetes terepbejárások és a humusztakaró eltávolítása során is rendkívül kevés késői tárgy került elő. Közülük kettő bizonyult közlésre érdemesnek.

Pipatöredék¹²

A műüttől nyugatra, humuszosítás során került elő.

Sárgászöld, kevés, apró szemű csillámos homokot tartalmazó, finoman iszapolt, enyhén meszes anyagú, mázatlan, polírozott felületű pipa töredéke (1. tábla 4.). Kéménye és nyaka töredékes. Kéménye hengeres, viszonylag nagy tűzterű, alsó lezárása egyenes. A tőke keskeny, ívelt, háromszög alakban fut be a kémény alá, attól élesen elkülönül. A nyak rövid, külső átmetszete sokszögű, a kéménnyel hegyesszögben találkozik. A füstnyílás széles, kör átmetszetű. A nyakgyűrű csak kissé megvastagított, ferde irányú bevágásokkal „turbánosra” formált. A pipa ezen kívül a kémény oldalán bekarcolt mintákkal, alján pecsételt körökkel díszített. A tűztérben koromnyomok figyelhetők meg.

Fegyvertok-zárólemez¹³

A nyugati homokdomb tetején, humuszosítás során került elő.

Vékony féhérfém lemezből hajlítással előállított, vésett és poncolt díszű tárgy, egy kard vagy kisebb szűrő-vágó fegyver hüvelyének zárólemeze (1. tábla 5.). Belsejében szerves anyagú, talán bőrmaradványok maradtak. Függesztő karikának nincs rajta nyoma. A lemez összeillesztésének helye nem látható. Fő oldalai téglalap alakúak, átmetszete lapított, ovális. Két rövidebb oldala ívelt, az egyik csaknem teljesen végigrepedt. A két fő oldalt egymáshoz hasonló, de nem teljesen azonos kompozíciójú, vésett virág- és levélmotívumok díszítik, amelyeket a hosszabb oldalakon folytonos vonalak, a rövidebb oldalakon poncolt pontsorok határolnak. A két rövidebb oldalon kettős pontsorok között egyszerű, fenyőághoz hasonló növényi motívum figyelhető meg.

A pipa formai jegyei, a kémény és a nyak hegyesszögben való találkozása, a széles füstnyílás, valamint a díszítések legkorábban a 18. század második felére kelteznek a töredéket. Ezt Budáról és Szegedről származó formai párhuzamai is alátámasztják, amelyekkel együtt a korszak egyik legelterjedtebb, tömeggyártásban készülő típusát képviseli.¹⁴ A csőpecsételő és a bekarcolás együttes használata a legközelebbi nagy pipakészítő központ, Debrecen felé mutatnak.¹⁵

A zárólemez formája alapján egyenes pengéjű fegyver hüvelyéhez tartozhatott. Párhuzamai Nyugat-Európából és Itáliából a 17–18. századból egyaránt ismertek. Csatátérre készült és vadászfegyverek hüvelyénél egyaránt alkalmazták ezt a lezárást.¹⁶ A barokkos motívumok, illetve a vésett dísz távoli párhuzamai alapján a legkorábbi lehetséges keltezés a 17. század vége, de valószínűleg későbbi.¹⁷

ÖSSZEFOGLALÁS

Az eddigiekből kitűnik, hogy a középkor és a kora újkor/újkor folyamán a terület intenzív hasznosításával nem számolhatunk. Ennek oka a késő középkor csapadékosabb éghajlata által kialakított környezetben keresendő, hiszen sem a homokdomb, sem a 18. században már biztosan meglévő, de akkor már vélhetően régóta létező mocsár nem nyújtottak megfelelő körülményeket megtelepedéshez.¹⁸ A terület alacsonyan fekvő részének folyamatos művelése is csak a Vajai-főfolyás szabályozásának megkezdése után válhatott lehetségessé. Ezt a legkorábban a 17–18. századra keltezhető, ám csak a magasabb területekről előkerülő szórványok is alátámasztják. Ugyanakkor a vízfolyás nyugati partján húzódó, észak–déli irányú dombháton a terepbejárás során Árpád-kori telepnyomokat; az 52. lelőhely nyugati homokdombjától nem messze, északnyugatra, az úgynevezett Vasas-szőlők felé vezető út két oldalán

¹² Méretek: hossz.: 5,2 cm; nyakgyűrű külső átmérője: 2 cm; füstnyílás átmérője: 1,3 cm.

¹³ Méretek: fő oldalak: 4,8×2,2 cm; rövid, ép oldal: 2,5×1,3 cm; rövid, károsodott oldal: 2,5×1,8 cm; átmetszet: 4,8×1,5 cm; lemez vastagsága: 0,1–0,2 cm. Anyagvizsgálat nem történt.

¹⁴ KONDOROSSY 2007, 260., 279., 7. kép B173 és B174.

¹⁵ TOMKA 2000, 31–32., 2. táblázat 6–8.

¹⁶ ŠACH 1999, 118., Abb. 139., 177., Abb. 221.

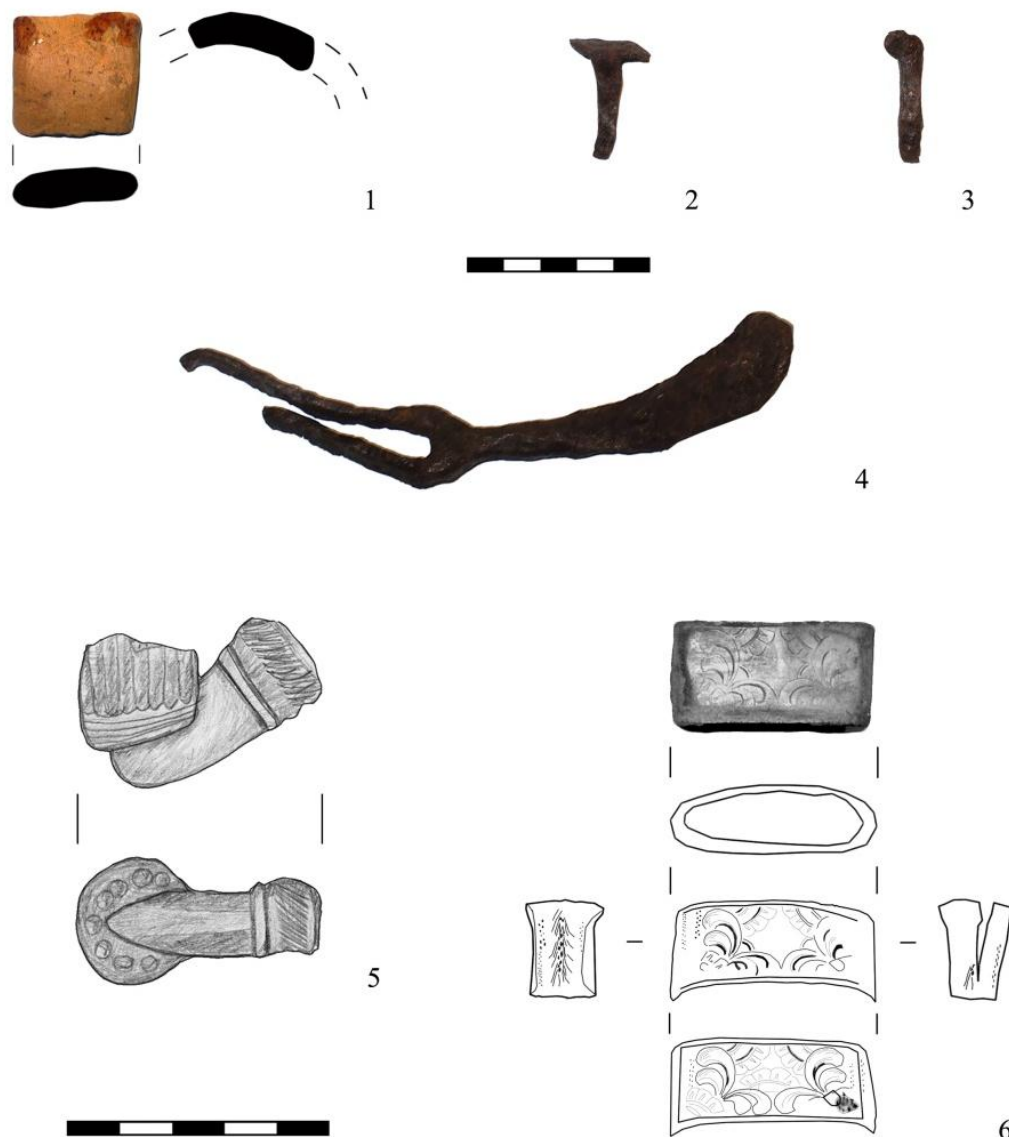
¹⁷ SZENDREI 1896, 631., Kat. szám 3385.

¹⁸ A 13–14. század fordulóján kezdődő ún. kis jégkorszak éghajlati jellemzőihez ld. RÁCZ 2008, 29–33.

pedig késő középkori megtelepedettségre utaló leleteket találtak.¹⁹ Így levonhatjuk a következtetést, hogy a feltárt, részben homokos, részben vízenyős terület a középkori települések határának részét képezte, leginkább állattartásra, kisebb mértékben földművelésre használhatták a környék lakói.

A fegyvertok-zárólemez léte esetlegesen összefügghet a vajai birtokközpont közelségével, amelyből kiindultan – a korszakot figyelembe véve – inkább vadászatra, mint hadakozásra használhatta egykori gazdája a hozzá tartozó fegyvert.

TÁBLA

1. tábla

Kántorjánosi, M3–52. lh. 1.: ólommázás fazék töredéke; 2.: T-fejű szög; 3.: vaspánt kerek szög maradványával; 4.: vas evővilla. 5.: pipatöredék; 6.: fegyverhüvely zárólemeze.

¹⁹ Homoki-dűlő III. (M3–53. lh., KÖH lh. sz. 34835); Urbárista I–II. (KÖH lh. sz. 34831, 34832). A szőlőknek helyet adó Vas-hegy elnevezés szintén valamilyen korabeli használatot (erősség, amely olyan, mint a vas, esetleg vaskörművel való feldolgozásra utaló név) valószínűsít, ld. MEZŐ – NÉMETH 1972, 60.

IRODALOM

- ELSŐ KATONAI FELMÉRÉS Arcanum DVD: *Első Katonai Felmérés: Magyar Királyság – Georeferált változat*. Budapest, 2004.
- MÁSODIK KATONAI FELMÉRÉS Arcanum DVD: *Második Katonai Felmérés: Magyar Királyság és a Temesi Bánság – Georeferált változat*. Budapest, 2005.
- APOR *Metamorphosis* Altorjai Apor P.: *Metamorphosis Transylvaniae. Avagy az erdélyi régi szokások és rendtartások, az kik voltak, s múltanak, s újak származtanak*. Bukarest, 1978.
- BÁRSONY 1993 Bársony I.: Mohácstól az úrbérrendezésig. In: Cservényák L. szerk.: *Szabolcs–Szatmár–Bereg megye monográfiája I. Történelem és kultúra*. Nyíregyháza, 1993. 193–240.
- CSUPOR – CSUPORNÉ 1998 Csupor I. – Csuporné Angyal Zs.: *Fazekaskönyv*. Budapest, 1998.
- GERE 2003 Gere L.: *Késő középkori és kora újkori fémleletek az ozorai várkastélyból. Az ozorai várkastély régészeti monográfiái I.* Opus-Hung IV. Budapest, 2003.
- FELD 1987 Feld I.: Keramika. In: Marosi E. szerk.: *Magyarországi művészet 1300–1470 körül*. Budapest, 1987. 261–280.
- GERELYES I.: Török kerámia a visegrádi Alsóvárból. *ComArchHung* 1987. 167–179.
- KALMÁR 1959 Kalmár J.: *A füleki (Filakovo) vár XV–XVII. századi emlékei*. RégFüz Ser. II.4. szám. Budapest, 1959.
- KONDOROSSY 2007 Kondorossy Sz.: Cseréppipák a budai Felső Vízivárosból. *BudRég* 41. [(2007) 2008] 249–280.
- KÓSA 2002 Kósa L. szerk.: *Magyar művelődéstörténet*. Budapest, 2002.
- LASZLOVSZKY et AL. 2003 Laszlovszky J. – Miklós Zs. – Romhányi B. – Szende K.: Középkori városaink régészete. In: Visy Zs. szerk.: *Magyar régészet az ezredfordulón*. Budapest, 2003.
- MEZŐ – NÉMETH 1972 Mező A. – Németh P.: *Szabolcs–Szatmár megye történeti-etimológiai helységnévtára*. Nyíregyháza, 1972.
- MORDOVIN 2012 Mordovin M.: *Előzetes jelentés a Pápa–Fő téren végzett megelőző feltárások második és harmadik üteméről*. 2012, PMÉ. s.a
- T. NÉMETH 1966–67 T. Németh A.: Evőeszközkészlet a XVIII. századból. *FolArch* 18. (1966–67) 281–286.
- RÁCZ 2008 Rácz L.: Éghajlati változások a Kárpát-medencében a középkor idején. In: Kubinyi A. – Laszlovszky J. – Szabó P. szerk.: *Gazdaság és gazdálkodás a középkori Magyarországon: gazdaságtörténet, anyagi kultúra és régészet*. Budapest, 2008. 21–36.
- ŠACH 1999 J. Šach: *Illustriertes Lexikon der Hieb- und Stichwaffen*. Prag, 1999.
- SIKLÓSI 2002 Siklósi Gy.: *Egy székesfehérvári fogadó 18–19. századi üveg- és kerámiaanyaga*. SzIKMK. A. sorozat/37. szám. Székesfehérvár, 2002.
- SZENDREI 1896 Szendrei J. szerk.: *Magyar hadtörténelmi emlékek az ezredéves országos kiállításon*. Budapest, 1896.
- TOMKA 2002 Tomka G.: Szendrő várai. In: Veres L. – Viga Gy. szerk.: *Szendrő monográfiája*. Szendrő, 2002. 125–164.

TOMKA 2000

Tomka G.: Pipatípusok. Régészeti feltárásokból származó XVII–XVIII. századi cseréppipák. In: Haider E. – Orgona A. – Ridovics A. szerk.: *A magyar pipa története – a magyar történelem pipákon*. Budapest, 2000. 25–32.

(EARLY) NEW AGE FINDINGS AT THE SITE KÁNTORJÁNOSI–HOMOKI-DŰLŐ

None of the excavated objects at the site M3–52 could be dated between the 10th and 17th centuries AD, though medieval settlement traces could be identified within a few hundred metre's distance in the eastern and north-western directions. The geomorphologic character of the excavated area (sandy hill, marsh) together with the increasingly wet climate of that era suggested that the territory had become less suitable for dwelling compared to the earlier periods. It had probably been used as grazing land, until the regulation of the stream "Vajai főfolyás" began, rendering a more intensive agricultural usage possible.

This concept is supported by the appearance of finds from the (early) new age. Two shallow ditches, parallel with each other and the recent road from Vaja to Kántorjánosi could be dated to the 17th–18th centuries. They may be identified with the wheel traces of the old road itself, as the vehicles have sunk deep in the muddy soil; but as we have currently no comparable finds, it is also possible, that they were water drains or border markers. Two finds from the removal of the humus layer also point to this period.

A red clay tobacco pipe belongs to the most widespread group of this type of object in the second half of the 18th century, while a silver or silver gilt closure of a weapon scabbard could be dated on the basis of its form and decoration to the end of the 17th century at the earliest.

ÉLETKÉPEK

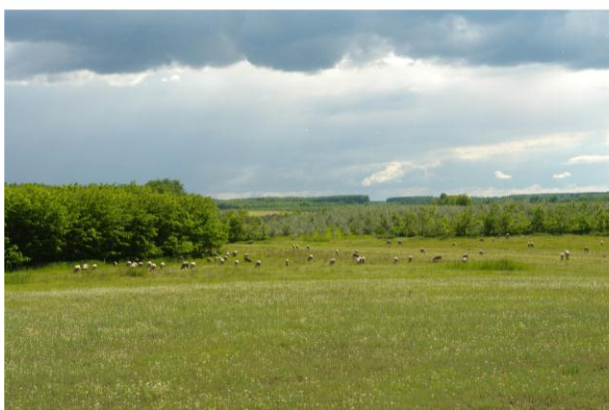
KÁNTORJÁNOSI, M3-52-52D. LH.

1

2

3

4

5

6

1. tábla

Kántorjánosi, M3-52-52d. lh. 1-2.: Az 52. lelőhely keleti része nyugat felől;
3-4.: Az 52. lelőhely nyugati homokdombja kelet felől; 5-6.: Az első „kapavágások”.

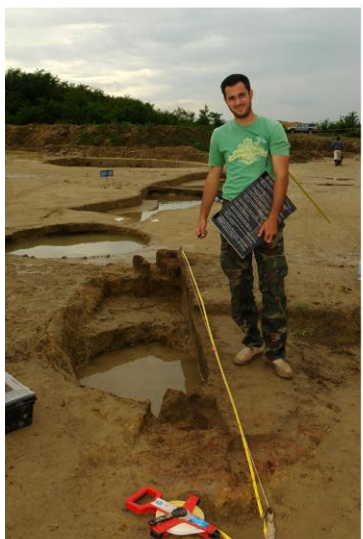
1

2

3

4

5

6

7

8

2. tábla

Kántorjánosi, M3–52. lh. 1–8.: a csapat. Ági, Attesz, Rozi, Viktor, Ádám, Dénes, Kriszti, Zsófi.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

3. tábla

Kántorjánosi, M3–52. lh. 1–3.: „nélkülük nem jöhetett volna létre”; 4.: neolitikus kút alján;
5.: ásásvezetés; 6.: leletmosás; 7.: esőnap; 8.: 2010. májusa az 52. lelőhelyen; 9.: az utolsó munkanapok a 147. kútban.

PÓCSPETRI, M3–201. LH.

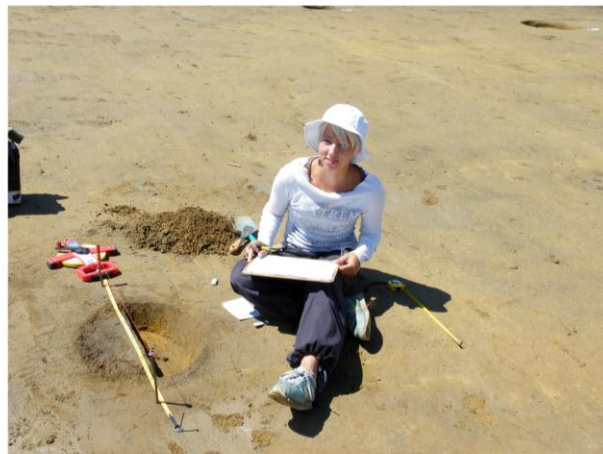
1

2

3

4

5

6

4. tábla

Pócspetri, M3–201 lh. 1.: technikusok munkában 1. (Brigi, Betti);
2.: ásatásvezető helyettes és „rendező” (András); 3.: metszetrajz készül 1. (Péter);
4.: metszetrajz készül 2. (Brigi); 5.: a lelőhely „hősei”; 6.: technikusok munkában 2. (Brigi, Enikő).

1

2

3

4

5

6

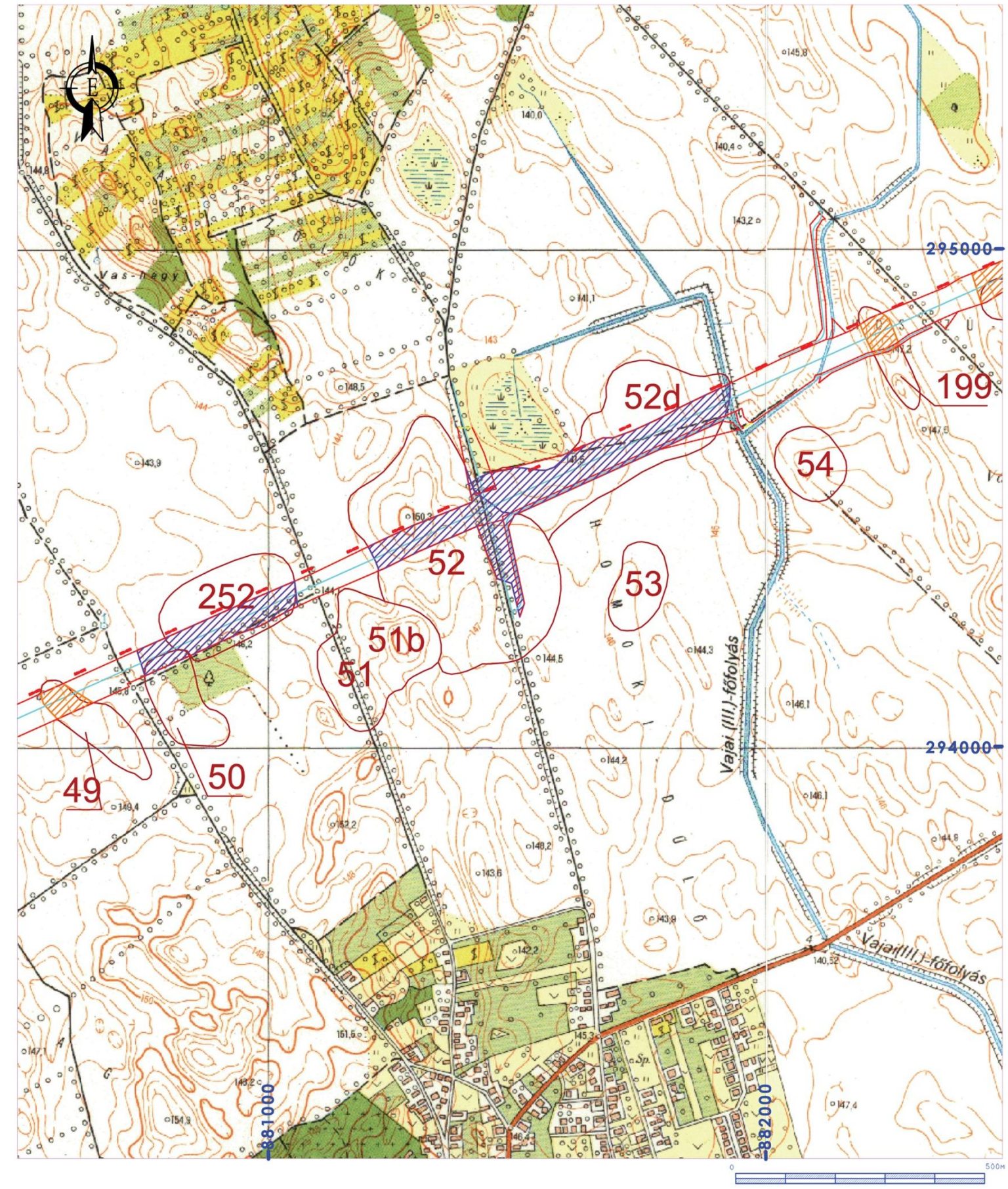
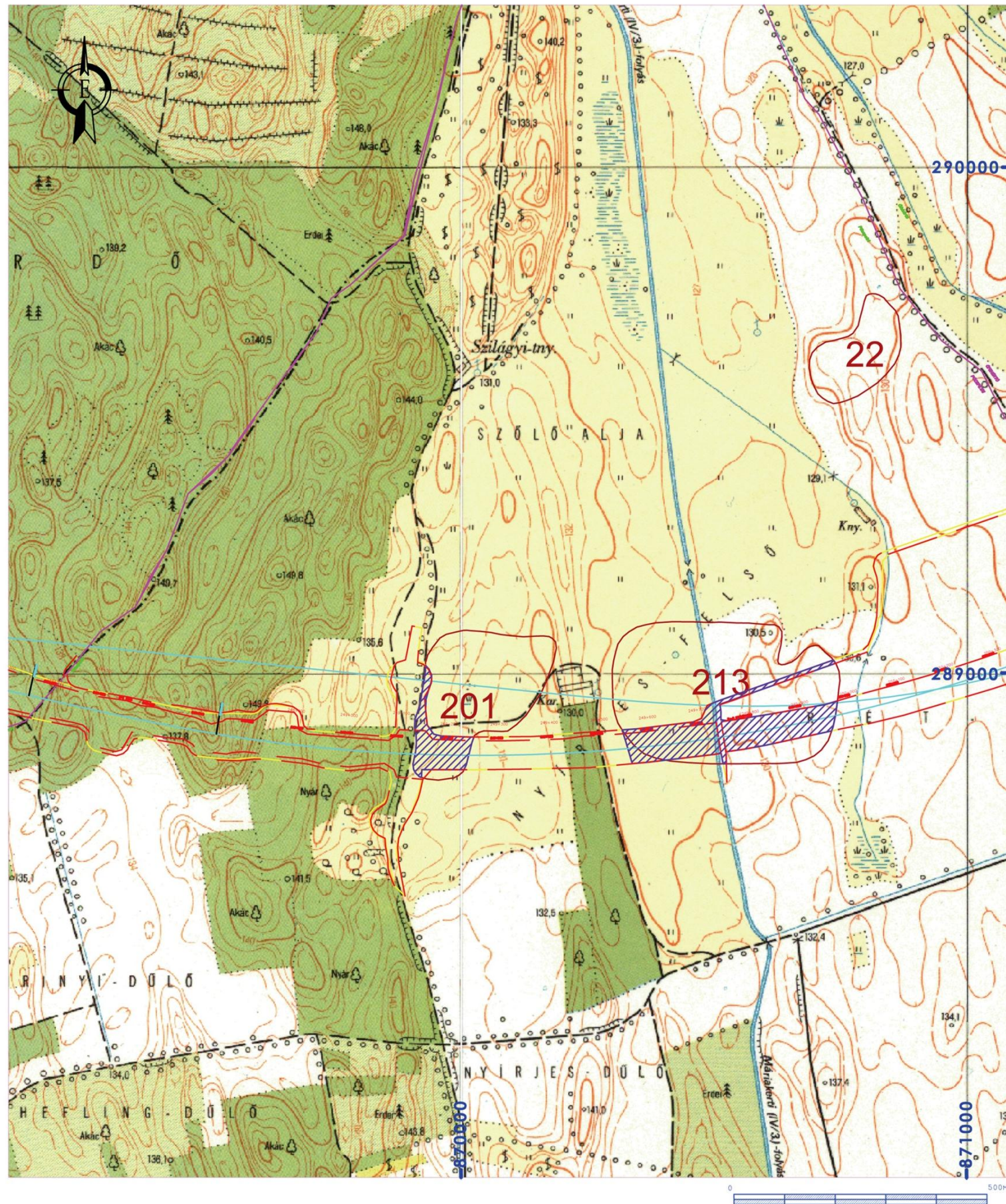
5. tábla

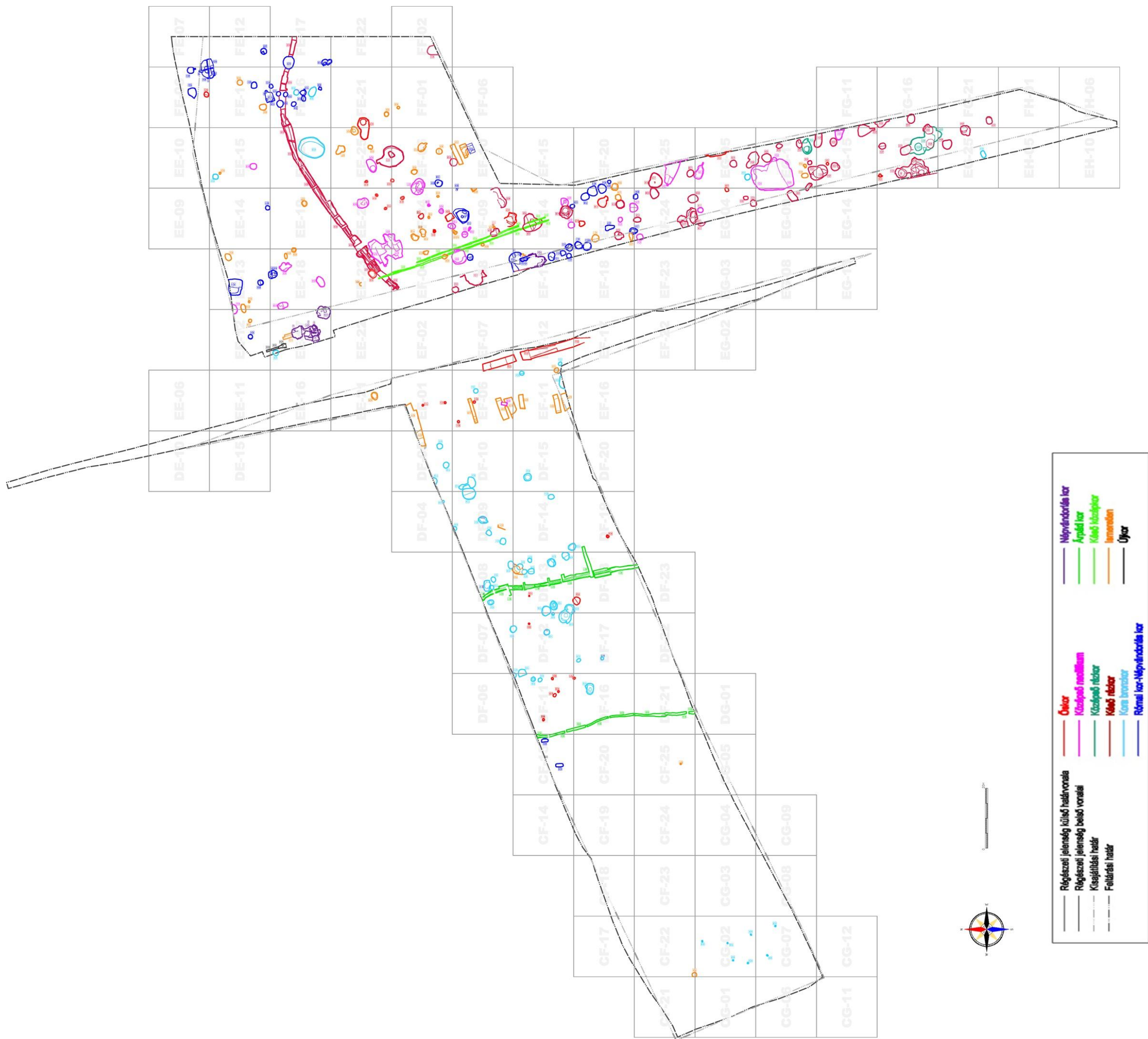
Pócspetri, M3–201 lh. 2.: a máriapócsi brigád nyelés közben; 2.: vidám társaság;
3.: gumicsizmás ásatásvezető (Laci); 4.: egy szarmata kori koporsó maradványainak kiemelése (Brigi, Kati);
5.: mindent a tudományért 1. – szarmata sír víztelenítése (Kati); 6.: mindent a tudományért 2. – sírbontás novemberben (Brigi, Kati).

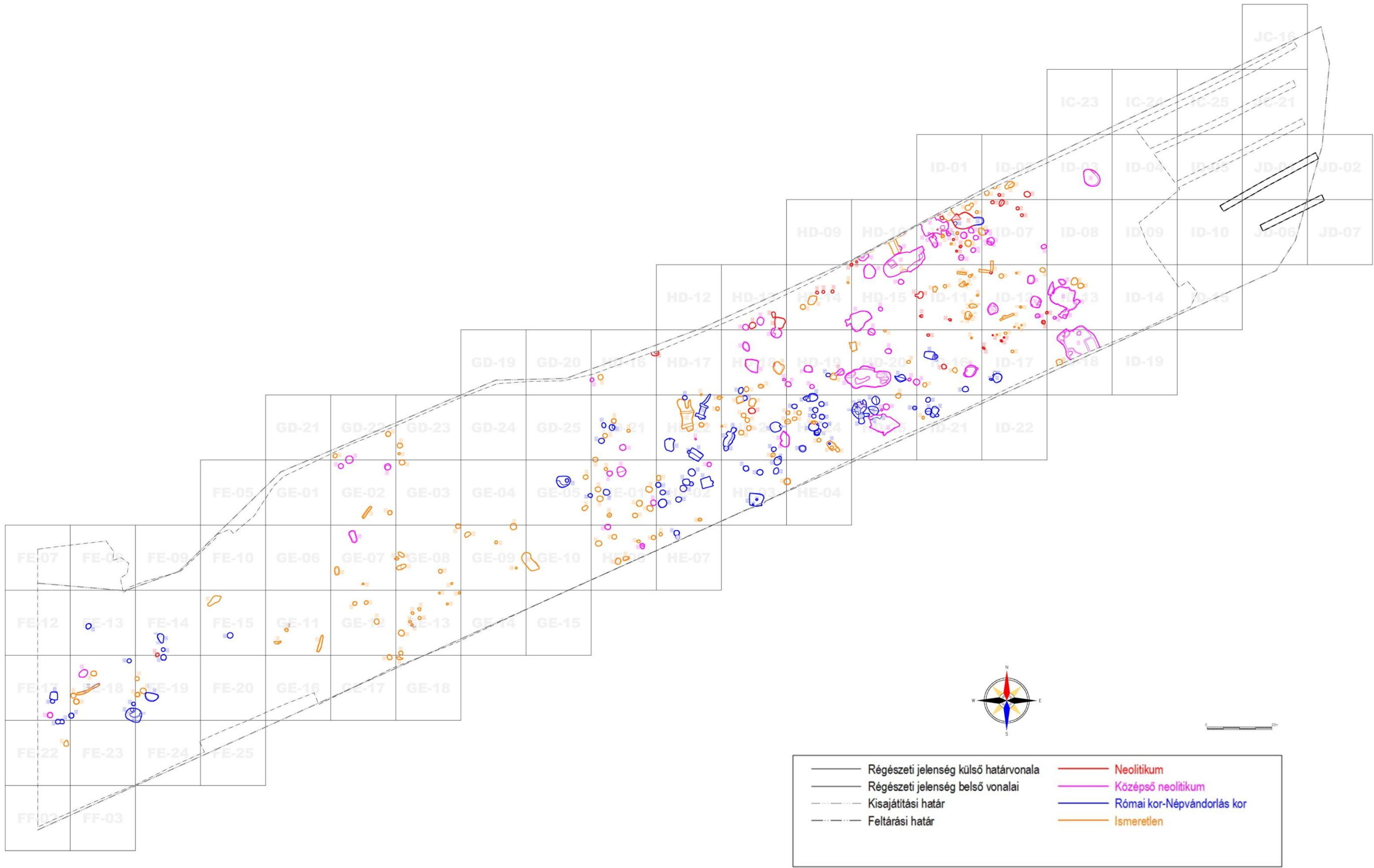
TÉRKÉPMELLÉKLET

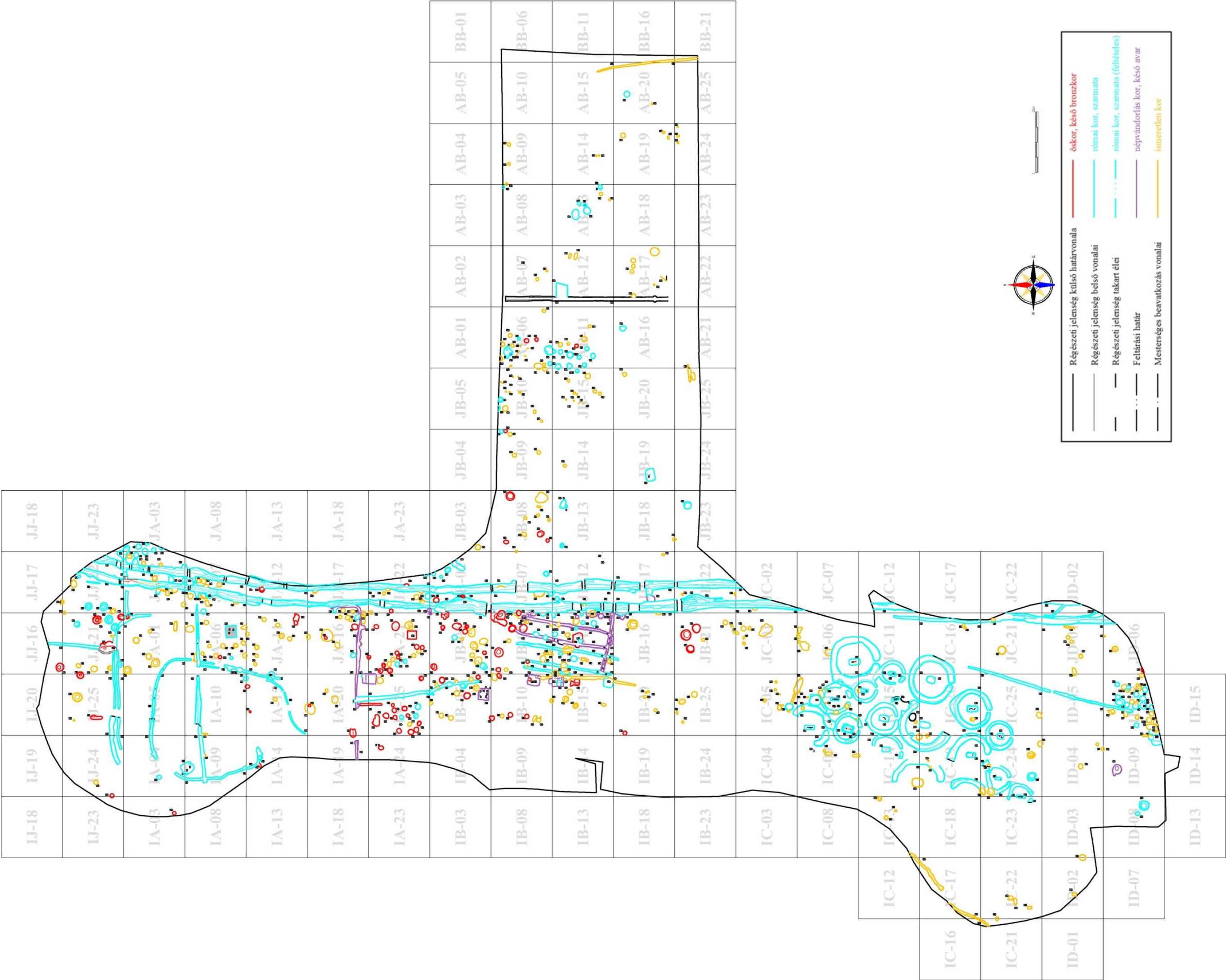
- I.** Az M3 autópálya megépített és tervezett útvonala; Szabolcs–Szatmár–Bereg megye. Az M3–201. és az M3–52–52d. lelőhelyek Pócspetri és Kántorjánosi községektől északra, különböző színnel jelölve a többi nyomvonalra eső nyilvántartott régészeti lelőhely.
- II.** Kántorjánosi, M3–52–52d. lh. A lelőhely elhelyezkedése és terepbejárással megállapított határai Kántorjánosi és Vaja között, a környező régészeti lelőhelyekkel.
- III.** Pócspetri, M3–201. lh. A lelőhely elhelyezkedése és terepbejárással megállapított határai a Pócspetri és Magy között vezető földút mellett, a környező régészeti lelőhelyekkel.
- IV.** Kántorjánosi, M3–52. lh. A 2010. évi feltárás összesítő térképe.
(Felmérés, rajz: Geoservice Kft.).
- V.** Kántorjánosi, M3–52d. lh. A 2010. évi feltárás összesítő térképe.
(Felmérés, rajz: Geoservice Kft.).
- VI.** Pócspetri, M3–201. lh. A 2010–2011. évi feltárások összesítő térképe.
(Felmérés, rajz: Archeodata 1998 Bt.)
- VII.** Kántorjánosi, M3–52–52d. lh. A lelőhely terepbejárással megállapított kiterjedése, az objektumok korszakok szerinti megoszlása a feltárt területen (Készítette: Füzesi András.)
- VIII.** Pócspetri, M3–201. lh. Az objektumok korszakok szerinti megoszlása a feltárt területen (Készítette: Füzesi András.)

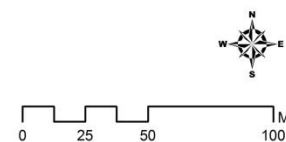
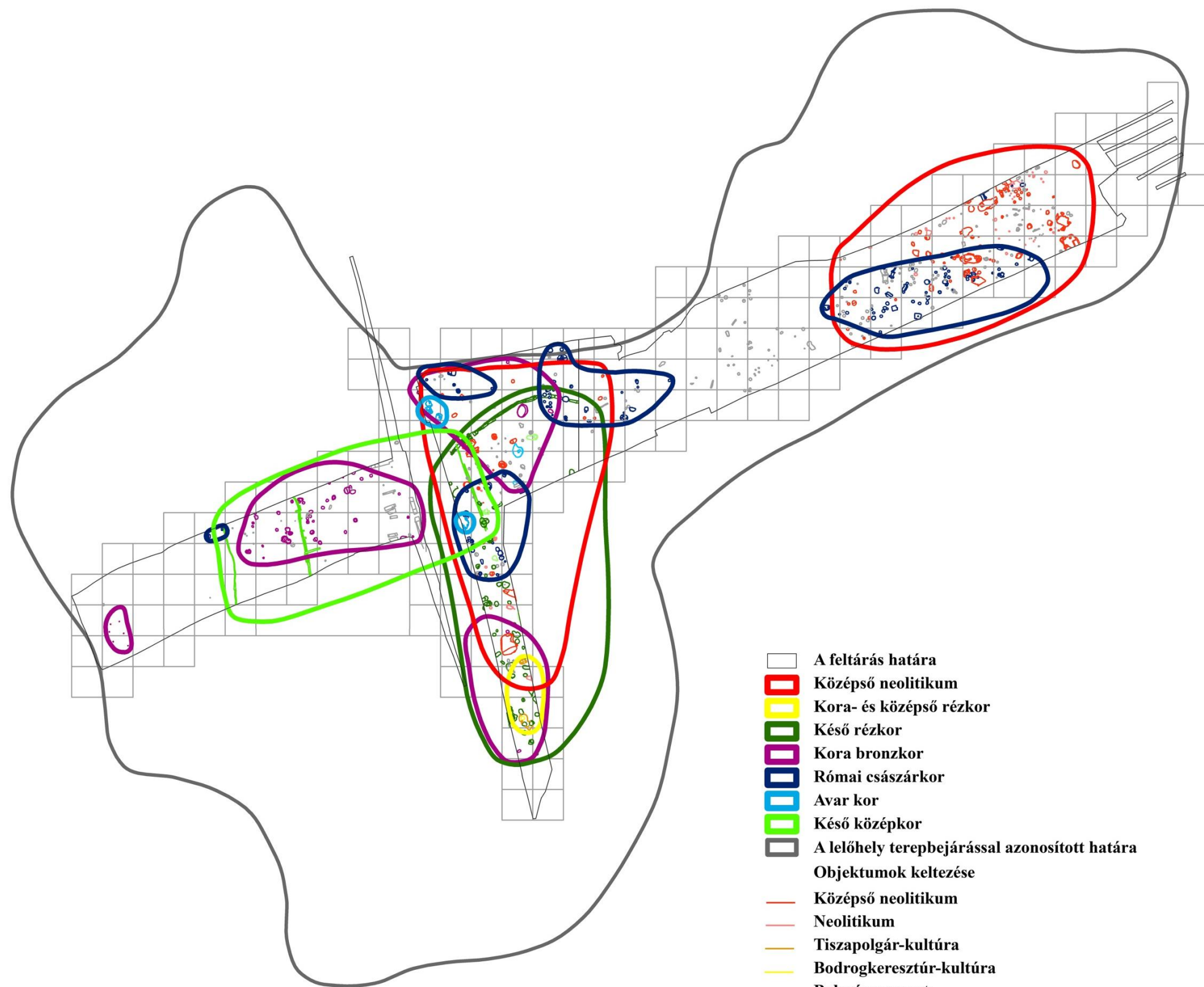

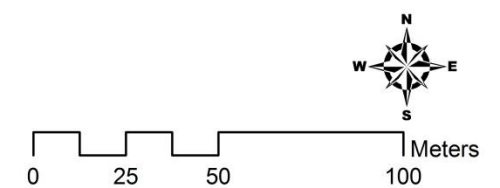
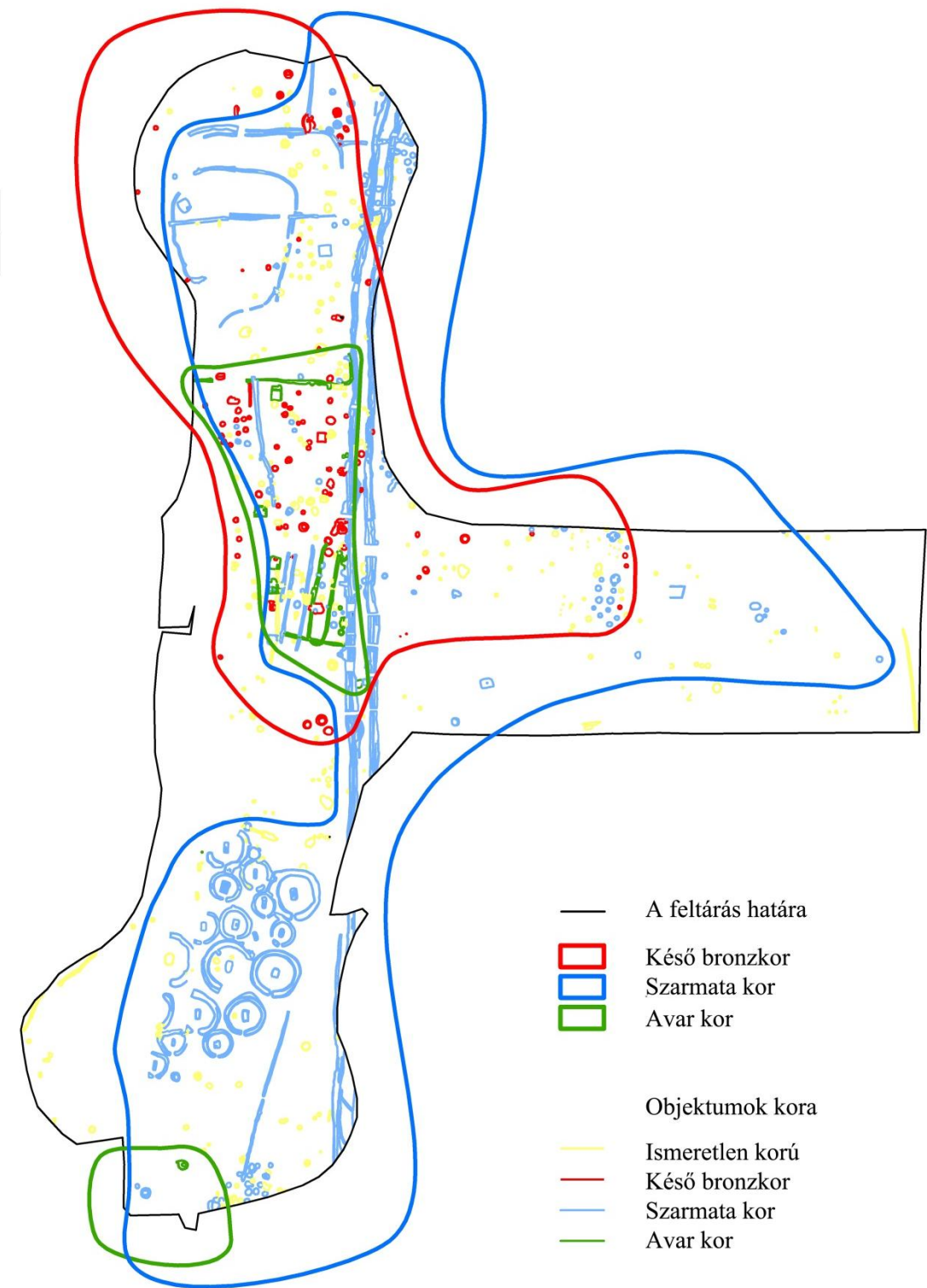

VII.

- A feltárás határa
- Középső neolitikum
- Kora- és középső rézkor
- Késő rézkor
- Kora bronzkor
- Római császárkor
- Avar kor
- Késő középkor
- A lelőhely terepbejárással azonosított határa
- Objektumok keltezése
- Középső neolitikum
- Neolitikum
- Tiszapolgár-kultúra
- Bodrogkeresztúr-kultúra
- Boleráz-csoport
- Rézkor/bronzkor
- Kora bronzkor
- Őskor
- Szarmata kor
- Avar kor
- Késő középkor

VIII.

- A feltárás határa
- Késő bronzkor
- Szarmata kor
- Avar kor
- Objektumok kora
- Ismeretlen korú
- Késő bronzkor
- Szarmata kor
- Avar kor